

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 30.

Lördagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Upplästes följande ingivna läkarintyg:

Att professorn och ledamoten av riksdagens första kammare herr *Sam Clason* på grund av strupkatarr är förhindrad att besöka riksdagens sammanträde, intygas.

Sthlm d. 5. 3. 15.

Carl Sebardt,
Med. dr.

Herr statsrådet *Stenberg* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 50, angående anslag till vissa byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar m. m.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets memorial nr 9, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets memorial nr 7, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 4, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande bestämmelser om skyldighet att lämna uppgifter till ledning vid taxering;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension till förre stationskarlen vid statens järnvägar *O. Lundgren*;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt biträdande postexpeditören *Elin Hedvig Carolina Axelsson*;

nr 13, angående pension åt pappersmästaren vid Tumba bruk *G. W. Svensson*;

nr 14, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor och avdelningskontoret i Malmö;

Första kammarens protokoll 1915. Nr 30.

nr 15, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken om befrielse för en bankens tjänsteman att gälda en vid växling uppkommen brist;

nr 16, i anledning av väckt motion om pension åt änkefru Anna Amalia Sandström, född Pilblad; och

nr 17, i anledning av väckt motion om anslag till utgivande av en uppslagsbok över 1915 års lagtima riksdags verksamhet;

lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 32 § i förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämmning;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande vissa bestämmelser om insändande till hovrätt av underrätts dombok; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ökade statsbidrag till kostnaderna för lantmåteriförrättningar; och

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om bidrag av statsmedel till kostnaderna för indelning, förbättring och underhåll av enskilda vägar å landet m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 47, angående försäljning av vissa Varbergs f. d. fästning tillhörande områden.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtande nr 5.

*Om ändamåls-
enligare be-
stämmelser
rörande över-
föring av
flyttningsbetyg
m. m.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts den 2 och 3 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 3, angående skrivelse till Konungen om åvägabringande av ändamålsenligare bestämmelser rörande överföring av flyttningsbetyg m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 56, hade herr *Rooth* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t

täcktes *dels* vidtaga åtgärder för avhjälpande av de olägenheter, som vore förenade med skyldigheten för de flyttande att själva ombesörja överföringen av flyttningsbetyg, *dels ock* låta verkställa utredning ej mindre i vad mån inskränkning av antalet personliga förnamn i offentliga handlingar måtte kunna vidtagas än även angående utfärdande av bestämmelser om tillnamn.

*Om ändamåls-
enligare be-
stämmelser
rörande över-
föring av
flyttningsbetyg
m. m.*

(Forts.)

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes

1. vidtaga åtgärder för avhjälpande av de olägenheter som vore förenade med skyldigheten för de flyttande att själva ombesörja överföringen av flyttningsbetyg.

2. låta verkställa utredning ej mindre i vad mån inskränkning av antalet personliga förnamn i offentliga handlingar måtte kunna vidtagas än även angående utfärdande av bestämmelser om tillnamn samt föranstalta om de åtgärder som av en sådan utredning kunde påkallas.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag har begärt ordet för att något beröra den första punkten i utskottets kläm.

Till en början får jag då vitsorda, att de olägenheter, om vilka såväl motionären som utskottet tala, existera just till följd av skyldigheten för de flyttande att själva ombesörja överföringen av flyttningsbetyg pastorsämbetena emellan; och jag är ense med motionären och utskottet däruti, att någonting behöver göras för att råda bot på dessa olägenheter.

Här hava föreslagits ett par utvägar, en av motionären och en annan av utskottet, och det är ju möjligt, att det ligger något uti, vad som sålunda föreslagits. Men jag tror dock icke, att man på någondera vägen kan vinna det åsyftade målet, därför att det i alla händelser kommer att vila på den flyttandes egen ordentlighet, om han gör flyttningsanmälan, vare sig densamma skall ske i utflyttningsorten eller i den församling, dit han inflyttar. En annan sak är också, att det föreslagna sättet i ganska vidsträckt mån kommer att öka prästerskapets expeditiönsarbete, vilket i stora och folkrika församlingar redan nu är mycket betydande. Det torde för övrigt förefinnas flera utvägar än dem, som motionären och utskottet påpekat, för vinnande av ordning i avseende å flyttningsbetygen. Man kan t. ex. tänka sig den åtgärden, att pastorsämbetet i den församling, dit en person inflyttar, finge skyldighet att till pastorsämbetet i utflyttningsorten avisera *alla* mottagna flyttningsbetyg, och att, i den mån luckor uppstode, de personer, om vilka avis icke ingått, att de inlämnat sina flyttningsbetyg å annan ort, fortfarande finge kvarstå såsom skrivna i den församling de förut tillhört, till dess att de i den nya orten inlämnat sina betyg. Emellertid är även denna utväg behäftad med det felet, att den föranleder mångskriveri.

Om andamåls-
enligare be-
stämmeiser
rörande över-
föring av
flyttningsbetyg
m. m.

(Forts.)

En utväg, som jag tror icke skulle bli va utan verkan, vore att, såsom utskottet sätter i fråga, taga i överbägande, huruvida icke nu gällande påföljder för uraktlåten skyldighet att göra vederbörlig flyttningsanmälan borde skärpas. En sådan skärpning synes mig kunna ske, om man samtidigt vidtager den av utskottet föreslagna andra åtgärden att upplysa allmänheten om dess skyldighet i avseende å flyttningsbetygen. Men med den erfarenhet jag äger tror jag dock icke, att ens detta skulle vara tillräckligt, utan jag är övertygad om, att man måste vidtaga särskilda anstalter för att få bestämmelserna om skyldighet att göra flyttningsanmälan till pastorsämbetena mera effektiva, än de nu äro. Jag tänker mig, att saken kunde ordnas på det sätt, att kronobetjäningen på landet finge sig ålagd skyldigheten att taga reda på nyinflyttade personer och att om dem göra anmälan till pastorsämbetet. Till sin hjälp häri kunde de exempelvis ha utsedda sexmän i de olika delarna av större församlingar. Ävenledes kunde införas skyldighet för arbetsgivare att göra anmälan till pastorsämbetet angående arbetare från annan ort, som vore antagna i arbete och vistades å arbetsorten under sådana förhållanden, att de borde kyrkoskrivas i den församling, dit densamma hör. I städerna kunde måhända sådana upplysningar inhämtas genom polisens försorg för att tillhandahållas pastorsämbetena. Samtidigt måste jämväl stadgas, att, i den mån dessa upplysningar avsåge personer, som icke inlämnat flyttningsbetyg, pastorsämbetena skulle vara berättigade att för dem rekvrirera sådana.

Jag har icke begärt ordet för att yrka avslag å utskottets hemställan, utan för att peka på, att vid en blivande eventuell utredning och förslag i ämnet även andra utvägar kunna finnas förtjänta av att vinna beaktande än de av motionären och utskottet föreslagna, och framför allt har jag velat betona, att det vid en sådan utredning är nödvändigt att taga hänsyn till, att prästerskapets arbetsbörda icke alltför mycket ökas.

Med dessa påpekanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Stadener: Herr talman! I likhet med den föregående talaren har jag icke för avsikt att yrka avslag på den utredning, varom motionären och utskottet med så stor enighet anhängit, beträffande vissa olägenheter, som skulle vidlåda det nuvarande förfaringsättet vid civilregistrets förande. Men det förefaller mig, att en väsentlig brist föreligger såväl i motionen som i utskottets utlåtande, så till vida att intet försök blivt gjort att angiva den omfattning, i vilken dessa olägenheter förmenas vara för handen. Jag tror, att, om ett sådant försök blivt gjort, ett och annat uttryck såväl i motionen som i utskottets utlåtande skulle blivt försiktigare valt.

Motionären förmenar exempelvis, att de flyttande långt ifrån alltid — d. v. s. i anmärkningsvärd omfattning icke — ombesörja angelägenheten med sina flyttningsbetyg. Min erfarenhet är dock,

att allmänheten i regel är förtjänt av ett gott vitsord med avseende å dess handhavande av flyttningsbetygen, och jag håller före, att det skall bliva ganska svårt att i andra länder uppleta en befolkning, som i detta avseende förtjänar bättre vitsord än den svenska allmänheten.

Ännu mera har jag emellertid reagerat mot motionärens påstående, att förfalskningar av flyttningsbetyg *ofta* förekomma. Enligt min erfarenhet förekomma dylika mycket sällan, och jag måste därför mycket beklaga, att den för mig så sympatiska motionären låtit undfalla sig denna förebräelse mot allmänheten. Likaså när han säger, att erfarenheten visat, att det finnes *många* personer, som av en eller annan anledning föredraga att i årtal gå med betyget i fickan. Erfarenheten torde visa, att i verkligheten dylikt inträffar jämförelsevis sällan. Om jag skulle försöka mig på ett approximativt uttalande, skulle jag vilja säga, att bland 1,000 individer det icke finnes 5 som i årtal gå med betyget i fickan.

Vad utskottet beträffar har det gjort pastorsämbetena till föremål för vissa anmärkningar. Så t. ex. då utskottet på sidan 2 säger, att *slapphet* förefinnes hos vederbörande myndigheter — om jag förstått rätt, är det pastorsämbetena, som i första hand åsyftas. Den noggrannhet, med vilken man i vårt civilregister kan från år till år, från bok till bok och från ort till ort följa de olika individerna och deras släktförhållanden, är emellertid så påfallande, att det synes mig, att man i allmänhet måste giva pastorsämbetena vitsord för den korrekthet, med vilken civilregistret föres.

Samma eller liknande intryck av förvåning framkallar det, som utskottet anført på sidan 4, där utskottet förklarar, att man numera måste ställa »större krav på en ordnad kyrkoskrivning än tillförne» — ett uttryck, av vilket man *kan* draga den slutsatsen, att en kyrkoskrivning, som förtjänar kallas ordnad, egentligen icke hittills förefunnits.

Emellertid är syftet med denna motion och utskottets utlåtande att få ärendet undersökt i allmänhet, och det finnes säkerligen inga, som äro mera tacksamma för att det system, som nu följes med avseende å civilregistraturet, om möjligt förbättras än just pastorsämbetena. Vid detta uttalande vill jag dock foga ett understrykande av den föregående talarens önskan att hänsyn tages till det förhållandet att pastorsämbetena redan äro arbetstyngda. Det är att observera att motionären begär för häradsskrivarne och med dem likställda, att förbättringar i deras expeditiönsförhållanden vidtagas, så att arbetet med röstlängder och pensionsförteckningar icke blir mera betungade än nödigt. Det torde icke vara för mycket begärt att samma hänsyn kommer pastorsämbetena till godo.

Det allmänna famlande och den osäkerhet i anvisningarna, som finnas hos såväl motionären som utskottet, torde härleda sig därav, att man icke gjort klart för sig, vad man egentligen vill eller vilka mål man syftar till. Jag skulle vilja göra två antaganden. Det kan hända att målet skulle till äventyrs vara, att varje med-

Om ändamåls-
enligare be-
stämmelser
rörande över-
föring av
flyttningsbetyg
m. m.
(Forts.)

Om ändamåls- borgare i landet måtte vara i varje ögonblick någonstädes skriven.
 enligare be- Detta mål är ju jämförelsevis lätt att uppnå, förmodligen bäst på
 stämmelser det sätt den föregående talaren antydde. Mindre lämpligt skulle
 rörande över- det vara att anlita de utvägar motionären och utskottet föreslagit.
 föring av Men jag kan icke undertrycka det ännu sannolikare antagandet,
 flyttningsbetyg att motionären i första hand velat ställa det så, att varje person
 m. m. skulle kunna bli anträffbar med de skattsedlar och de pensionsavgifts-
 (Forts.) sedlar som utfärdas med hans namn; och är detta meningen, då
 är man givetvis på fel spår, ty detta mål vinnes icke genom änd-
 ring i kyrkoskrivningsförfordningen, utan det blir ett spörsmål,
 som de exekutiva myndigheterna hava att lösa. Det blir en
 polisfråga.

Med dessa erinringar vill jag biträda det beslut, som kam-
 maren kommer att fatta. Det hade möjligen varit fördelaktigare,
 att hela denna fråga fått vila, tills man fått någon erfarenhet
 av pensionsavgifternas indrivande och de svårigheter, som därmed
 kunna vara förenade. Men då ärendet nu föreligger, vill jag icke
 motsätta mig den utredning, som begäres.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Herr Hammarskjöld: Då ingen av de föregående talarna
 yrkat annat än bifall till utskottets hemställan, kunde det strängt
 taget vara överflödigt, att jag här tager till orda. Men då mot
 utskottets utlåtande framställts vissa anmärkningar, torde det
 samma fordra ett försvar.

Den förste ärade talaren tycktes antaga, att utskottet ansett
 de av detsamma föreslagna utvägar vara de enda lämpliga och
 riktiga. Detta är ingalunda fallet. Utskottet har endast velat
 påpeka ett par, men har ju uttryckligen framhållit, att det kom-
 mer an på en blivande utredning genom Kungl. Maj:ts försorg att
 på det mest fullständiga sätt få fram, huru man skall kunna av-
 hjälpa befintliga svårigheter. Ty att stora olägenheter vidlåda
 det nuvarande systemet att bära betyget i fickan, torde alla vara
 ense om. Och gent emot den siste talarens påstående, att detta
 skulle vara jämförelsevis sällsynt, vill jag ställa en uppgift, som
 lämnades inom utskottet, att det inom vårt land skulle förekomma
 i 10,000-tals fall. Att prästerskapet kommer att få något, och
 kanske icke så litet, ökat arbete, har utskottet med beklagande
 erkänt, men utskottet har icke kunnat finna någon annan möjlig-
 het att få saken avhjälpt.

Huvudsaken är emellertid, att någonting göres, ty man måste
 i likhet med de båda föregående talarna vara ense med utskottet
 om, att det icke är bra som det är. Jag vill påpeka den sär-
 skilda olägenheten, att, då det finnes möjlighet att, som det heter
 gå med betyget i fickan, många personer i värnpliktsåldern kunna
 begagna sig av detta sätt för att undandraga sig skyldigheten
 att fullgöra sin värnplikt. De taga ut flyttningsbetyg och upp-
 giva t. ex., att de ämna flytta till en viss ort i Skåne, men flytta
 i själva verket till Norrland. På detta sätt kunna de hålla sig

undan hela den tid de skulle vara värnpliktiga. För kort tid sedan visade kammaren sitt stora intresse för, att värnpliktige icke genom simulation skulle kunna undandraga sig skyldigheten att fullgöra sin värnplikt. Jag undrar, om det icke vore mycket lämpligt, att kammaren nu genom att bifalla utskottets hemställan visade samma intresse för att få de värnpliktige att fullgöra sina skyldigheter.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 4, angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om upprättande av ett statstidningsföretag m. m.

*Om ändamåls-
enligare be-
stämmelser
rörande över-
föring av
flyttningsskyldig-
het m. m.
(Forts.)*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 59, hade herr *Oscar Olsson*, med instämmande av herr *David Bergström* i yrkandet, hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i vad mån staten ekonomiskt och på annat sätt kunde erhålla fördelar genom upprättandet av ett statstidningsföretag i samband med ett statsstryckeri och eventuellt en statens egen telegrambyrå samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren icke måtte bifalla förevarande motion.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Oscar Olsson*, som yrkat, att första kammaren skulle för sin del besluta,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i vad mån staten ekonomiskt och på annat sätt kunde erhålla fördelar genom upprättandet av ett statstidningsföretag i samband med ett statsstryckeri och eventuellt en statens egen telegrambyrå, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda;

dels ock av herrar *Sandler* och *Gelin*, som instämt i motionärens yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det måste nog medgivas, att pressens uppgift blivit ansvarsfullare, i den mån samhällsordningen blivit mera demokratisk, liksom också, att pressens inflytande i samma mån blivit allt mer ödesdigert. Efter införandet

Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)

av den allmänna rösträtten har det icke kunnat undgås, att statsmakterna i allt högre grad blivit beroende av den allmänna folkviljan, den allmänna folkmeningen. Regering och riksdag måste tydligen i allt högre grad finna det angeläget att vid sina åtgärder ha ett stöd i en upplyst folkmening. Det är alldeles tydligt, att det är av den allra största betydelse, att folkets stora massa, sedan den kommit i besittning av detta direkta inflytande på statsmakterna, bör ha så god insikt som möjligt i samhällseliga spörsmål och — framför allt — synnerligt stark ansvarskänsla vid sitt deltagande i allmänna värv. Frågan är bland annat, naturligtvis den: vad har man för medel att komma åt den stora massan av medborgare för att giva densamma den vederhäftighet i allmänna frågor, som torde bli allt nödvändigare och allt kännbarare i den mån statsskicket ytterligare demokratiseras? Tämlichen enstämmigt torde medgivas, att det icke finnes något medel i detta fall, som når så långt som tidningspressen.

På det sista av dessa dagar har man från pressens sida med rörande enighet gjort sig till tolk för, att statsmakterna skola låta bli att lägga sig i detta upplysnings- och fostringsarbete, ty det sköter den enskilda och den partipolitiska företagsamheten alldeles utmärkt ändå. Jag tror icke, att man har skäl att vara alldeles övertygad om denna synpunkts berättigande. Staten har funnit sig mycket starkt intresserad av att lägga sig i det allmänna upplysningsarbetet på skolans område. Jag tror, att staten måste komma därhän, att den finner med sitt intresse förenligt att också lägga sig i det allmänna upplysnings- och uppfostringsarbetet genom pressen, som har nästan lika stor betydelse som skolan.

Man skulle kunna göra den invändningen, att pressen här i landet skött detta upplysnings- och uppfostrarekall på ett så utmärkt sätt, att staten icke har något intresse av att söka lägga sig i denna angelägenhet. Ja, i motionen — vilket torde vara en nyhet för dem av kammarens ledamöter, vilka tilläventyrs icke läst densamma eller glömt dess innehåll och endast komma ihåg pressens uttalanden — gives verkligen pressen ett oförbehållsamt erkännande för vad åtskilliga tidningar och tidningsmän i det fallet uträttat till det allmännas bästa. Men det är ju också ganska naturligt, att, då man på rätt så goda skäl anser, att här nägonting måste göras för att få bättre förhållanden, huvudsaken är att uppvisa de skäl man har för denna nödvändighet.

För övrigt kunna vi se på, vad pressens män själva sagt om pressens förmåga att fylla denna sin uppgift. Icke den sista månaden, men förut torde jag väl kunnat ta risken att låta pressens män själva sitta till doms.

Herrarna kanske erinra sig — det är icke så många månader sedan — då ena hälften av den svenska pressen fäste signaturen »förtalet främst» på den andra hälften och ganska tydligt och klart lät påskina, att denna så betecknade press och dess journalister just icke i högre grad bidrog till en god uppfostran av svenska folket. Denna press blev icke svaret skyldig. Den hade förut

talat åtskilligt om det demagogiska inflytande vänsterpressen utövat på svenska folket.

Vi se således pressens egna män med rörande enighet uttala att det är ganska illa beställt med pressen. Man skulle möjligen kunna tänka sig, att den ena parten hade rätt, så att hälften av den svenska pressen vore ganska god och endast den andra hälften vore så otäck och otrevlig. Jag tror dock icke, att man har skäl att draga en så pass ensidig slutsats.

På sista tiden ha vi visserligen fått höra andra toner, sedan förslag om upprättande av en statstidning framkommit. Nu är pressen lika enig om, att densamma fyller sin uppgift ganska bra. Man erkänner ju, att det ibland händer, att uttrycken icke äro så väl valda. Men det är icke så illa menat, som det är sagt. Och därför kan man mycket väl för framtiden liksom hittills åt pressen lämna denna uppfostrargärning bland svenska folket.

Det proportionella valsättet har haft det goda med sig, att folket här i Sverige i hittills oanad utsträckning tvingats att taga parti i fosterländska frågor. Det finnes ju visserligen ännu en hel del folk, som alltid haft det bra och därför tycker, att det icke finnes något att braka om, och att partipolitiken är nedsättande, men i stort sett kommer denna i fråga om sitt intresse för det allmänna rätt lättjefulla del av svenska folket att förminskas huru mycket den än överlägset talar om politiken såsom något föraktligt, och hur mycket det än predikas om »parlamentsleda». I allt högre grad kommer nog den gamla Soloniska satsen till heders, att varje medborgare är skyldig att sätta sig så pass ordentligt in i samhällsfrågorna, att han kan taga parti i dem.

Men det proportionella valsättet har också haft det med sig, att fejden partierna emellan just icke blivit sakligare, utan tvärtom åtskilligt hätskare; »argumenta ad hominem» ha i högre grad än förr blivit de vanligaste argumenten istället för sakliga skäl i debatten. Och nu står saken så, att varje svensk medborgare verkligen måste, man kan nästan säga, tvångsprenumerera på ett organ, som företräder hans politiska åskådning. Det blir ingen ändring i det förhållandet, även om en statstidning kommer till stånd. Det kommer alltid att bliva nödvändigt för svenska medborgare att hålla sig med sitt partis organ, om de livligare intressera sig för allmänna angelägenheter. Men jag vill vädja till herrarna, om herrarna ha alltför stor respekt för dessa partipolitiska organs vederhäftighet och korrekthet i de utredningar, de förelägga sina läsare. Det är ju ganska naturligt, att de utredningar en partipress framlägger i de stora frågorna, bli partifärgade och därför i mycket stor utsträckning tämligen ensidiga.

Vad kan en statstidning, ifall den kommer till stånd, göra i det avseendet? Jo, en statstidning, som strävar efter en partipolitiskt neutral hållning, kommer naturligtvis att giva vida vederhäftigare utredningar i frågorna än den partipolitiska pressen. Det tycker jag blir en ganska given följd. Nu är frågan: sådana opartiska eller så långt möjligt opartiska, vederhäftiga och kor-

*I frågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsfö-
retag m. m.
(Forts.)*

rekta utredningar — skulle de ha någon betydelse för folket? Ja, jag tänker, att de skulle det ha bland annat indirekt därigenom, att de skulle tvinga partipressen att också bli betydligt vederhäftigare och korrektare i sina yttranden och utredningar. Det bleve nog omöjligt för partipressen på många håll att, såsom skett, fortsätta med dessa partifärgade s. k. utredningar, som nu komma till synes. Det finnes dock en hel del medborgare i landet, som icke tycka om det partipolitiska käbblet, och dessa liksom för övrigt en mycket stor del även av de övriga hava nog sitt stora intresse av att i sin tidning under ganska stark garanti få vederhäftiga upplysningar i de stora samhällsspörsmål, som föreligga.

När det första gången här i riksdagen var tal om en statstidning, i viss mån överensstämmande med det projekt, som nu föreligger, i en motion framlagd av herr A. O. Wallenberg så tidigt som 1877, undrade herr Wallenberg, om det kunde vara lämpligt, att regeringen saknade röst 8 månader av året, då under denna tid yttrandefriheten visserligen användes i ganska stor utsträckning av alla andra. Mot den anmärkningen har nu framförts i pressen, att regeringen visst har tillfälle att även under de 8 månaderna genom de tidningar, som förefinnas, få fram sina meningar till allmänheten. Ja, herr Wallenberg sade 1877, att han tyckte, att det icke skulle vara vare sig lämpligt eller angenämt för regeringen att så där sollicitera i enskilda tidningsföretag, när den ville ha fram något. Jag tror icke, att detta solliciterande skulle vara lämpligare 1915 än 1877.

Således beträffande de stora inrikespolitiska frågorna, de stora samhällsangelägenheterna torde det icke kunna förnekas, att i ett demokratiskt samhälle det skulle vara av mycket stor betydelse att få en så långt möjligt opartisk, vederhäftig och korrekt utredning i dessa frågor, och alldeles säkert blir en statstidning, som icke är bunden av privatekonomiska eller partipolitiska intressen, lämpligare i fråga om sådant utredningsarbete än den nuvarande pressen.

Det är också i motiveringen påpekat, vad en dylik tidning vid kritiska tillfällen skulle betyda ifråga om utrikespolitiken. Man har ansett, att motionen i det fallet skulle vara fullkomligt oberättigad. Men jag skall be att i frågan få anföra en auktoritet, som dock något gäller, särskilt i denna kammare. Den 18 september i fjol konstaterade nuvarande utrikesministern, excellensen Wallenberg, att han på allt upptänkligt sätt gjort ansträngningar för att få pressen att uppträda korrekt, men säger han: »Detta oaktat nödgas jag erkänna, att hos utrikesdepartementet så gott som dagligen från makter, tillhörande skilda läger, gjorts befogade erinringar mot en del pressorgans taktlösa hållning.» Jag tror nu icke, att en statstidning skulle medföra, att dessa pressorgan intogo en taktfullare hållning. Men jag tror, att regeringens ställning vid sådana tillfällen bleve mycket tacksammare och lättare, om den hade sitt officiella organ att hänvisa till. Alldeles säkert skulle regeringen eller utrikesdepartementet vid sådana

tillfällen ha medel i sin hand att i betydligt högre grad än nu förebygga de missförstånd, som kunde bli rätt så farliga.

Detta nu angående en statstidnings uppgift i fråga om samhälleliga och utrikespolitiska angelägenheter.

Men det finnes ännu ett vidsträckt område, där pressen har en stor betydelse. Det skulle kunna sägas, att det är i fråga om den andliga hygienien hos vårt folk. Den där saken har varit före åtskilliga gånger även i pressen. Jag vill som exempel anföra ett uttalande på det andra svenska folkbildningsmötet, där det citerades ur ett uttalande av professor Frey Svenson i hans bok »Själlslivets hygien» bland annat följande: »Det är intet tvivel underkastat att tidningarna genom sina utförliga referat av brotten... ha ett drygt ansvar för åtskilliga brott. Det är högst få, även bland Sveriges tidningar av rang, som tyckas ha sitt ansvar i detta avseende fullt klart för sig. *Det duger icke att skylla på allmänhetens dåliga smak, det är den, som pressen skall fostra till ett bättre.*» Vid det tillfället fanns det också representanter för ett par stora Stockholmstidningar närvarande. Och det underbara inträffade, att representanterna för dessa tidningar gävo talaren alldeles rätt i vad han då påpekade, men de skyllde på, att en tidning måste i stor utsträckning rätta sig efter publiken. Jag skulle emellertid tro, att tidningar, som uttala så stora bekymmer över att vara tvungna att taga hänsyn till folks behov av sensation, skulle hava nog så stor glädje av det stöd de skulle finna i en allmänt spridd statstidning, som aktade sig för att gå dessa vägar. Det finnes ju många, många hem, där man nu är mycket ledsen över, att tidningarna äro en så utbredd familjeläsning. Och just med anledning av att tidningarna i allmänhet, för att använda deras egna ord, nödgas taga hänsyn till sensationslustan, skulle man i många hem önska, att man hade en tidning, som kunde duga till familjeläsning, i stället för den press, som nödgas räkna med sådana faktorer. Man har häremot invänt i de icke alltför många artiklar, som gett sig in i en vederhäftig diskussion om projektet, att tidningarna då skulle nödgas sänka sin nivå ytterligare i konkurrensen om publiken, ifall de dessutom skulle konkurrera med en statstidning. Jag tror nog, att åtskilliga tidningar, som stå på skandalpressens gräns, skulle sjunka under gränslinjen och övergå till den rena skandalpressen, men jag tror, att de andra skulle mycket lättare hålla sig fria från dåliga element i texten. Nu undrar jag, om det vore så mycket värre med en så att säga renodlad skandalpress, tämligen isolerad och icke mycket spridd, än med en allmän tidningspress, inom vilken de allra flesta tidningarna eller åtminstone en stor mängd skulle nödgas räkna med skandalerna såsom ett uppigningsmedel för att erhålla sin publik. Jag är icke alldeles övertygad därom.

En allvarsam anmärkning, åtminstone rent formellt, har också kommit till synes, nämligen att en statstidning skulle innebära någon sorts förtäckt anlopp mot det fria ordet här i landet. Det har jag dock synnerligen svårt att förstå. Naturligtvis förstår jag

*I fråga om
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

*ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföretag
m. m.
(Forts.)*

mycket väl, att tidningarna i allmänhet icke bli glada, när de ha utsikt att få en tämligen stark konkurrent, och jag förstår även, att åtskilliga tidningsföretag skulle få nedläggas, i och med att de bleve utsatta för en dylik konkurrens. Men jag undrar, om det skulle vara så stor skada skedd om åtskilliga tidningsföretag i landet måste nedläggas. Det bleve naturligtvis även så, att åtskilliga journalister, men icke de bästa, antagligen skulle nödgas övergå till andra näringar i och med det, att anspråken på journalistik höjdes, men jag kan icke heller inse, att detta skulle vara så synnerligen farligt. Det enda, som skulle inskränkas beträffande det fria ordet, vore naturligtvis friheten att alldeles okontrollerat få ljuga hur mycket som helst och hur starkt som helst vid åtskilliga tillfällen, när, som det heter, stora värden stå på spel och man rent av »i nödvärn» måste något suspendera från de allmänna reglerna för en ärlig journalistik.

En allvarsammare invändning är nog den jämväl gjorda, att en statstidning nödvändigt skulle bli tråkig, därför att den bleve opolitisk. Även utskottet har ställt sig på den ståndpunkten. Nu är jag icke så alldeles säker på, att alla människor äro så djupt intresserade av partipolitiken, att de icke skulle finna intresse i en tidning, som förde fram andra saker. Beträffande vad utskottet säger, att dess artiklar skulle bli tidskriftsartiklar mera än tidningsartiklar, torde väl gränsen mellan dessa olika slags artiklar vara litet svår att uppdraga. Jag föreställer mig, att tidskriftsartiklarna skulle vara mer ingående och utredande än tidningsartiklarna, och att tidningsartiklarna skulle ha till uppgift att klara och kraftigare fästa allmänhetens uppmärksamhet på vissa bärande synpunkter, i de föreliggande frågorna. Men om vi se på tidnings- och tidskriftsartiklar, är det ofta ganska svårt att komma underfund med, var skillnaden ligger. Det är icke så länge sedan riksdagsmännen fingo utdrag av en del utrikespolitiska kannstöperier i en sydsvensk tidning, och snart därefter kommo i en tidskrift ungefär samma kannstöperier i samma form. Om jag varit tidningsman, skulle jag troligen ha sagt, att detta icke hörde hemma under vanlig journalistik, och om jag varit tidskriftsutgivare, att det icke kunde räknas till tidskriftsartiklar. Men om en statstidning komme till stånd, som hade tillgång till experter i alla olika frågor, jag menar nu experter, som samtidigt vore journalister, så att de kunde skriva så, att de fångade den stora publiken, då antager jag, att denna statstidning i stället för att verka tråkig skulle verka i rakt motsatt riktning till höjande av intresset för allmänna spörsmål.

Det är sant, att ingen tidning kan redigeras så, att den erkännes som opartisk från alla håll vid alla tillfällen. Huvudsaken är dock, att man har en tidning, som *strävar efter* opartiskhet, även om den ej alltid kan genomföra sådan. Att en sådan tidning skulle utsättas för angrepp och beskyllningar för partiskhet, ibland från högerhåll, ibland från vänsterhåll, är tydligt, men jag tänker mig, att det doge varken redaktören eller tidningen av.

Huvudsaken är, att tidningen strävar efter opartiskhet och har duktigt folk, som kan i största möjliga utsträckning fylla de anspråk, som ställas på opartiskhet.

Den allra allvarsammaste invändningen mot projektet kommer jag nu till. Man har på sina håll medgivit, att en sådan statstidning givetvis komme att fylla en stor uppgift, om den kunde vinna spridning. Frågan är således i sista hand: finnes utsikt för, att tidningen skulle kunna bli spridd i tillräckligt stor upplaga för att kunna vinna ett större inflytande på publiken? Utskottet säger, att detta nog icke går för sig just på grund av att tidningen skulle bli opolitisk. Men ha vi icke exempel här i landet på opolitiska tidningar, som vunnit mycket stor spridning? Jo, jag skulle kunna framdraga ett exempel. Risken, när jag framdrager det, är naturligtvis den, att man med en ganska enkel argumentering, som man gärna använder i denna fråga, skulle kunna säga: jäså, är det en sådan tidning motionärerna vilja ha? Nu är det i själva verket icke en *sådan* tidning vi vilja ha. Tvärtom, en sådan tidning som den åsyftade anser jag vara mycket slätstruken. Men jag anser, att, även om tidningen haft ett mycket värdefullt innehåll, den skulle gått lika bra som den nu går. Jag syftar härmed på den mest spridda tidningen i vår sydligaste provins. När denna sydsvenska tidning startades på ett fullkomligt opolitiskt program, fick den en utomordentlig spridning, som slutligen övergick alla andra skånska tidningars. Vad var anledningen till att denna tidning, fastän opolitisk, under de första åren av sin tillvaro fick en så stor spridning? Jo, först och främst att den var så billig. Men det villkoret kan naturligtvis också en statstidning fylla. En statstidning har mycket bättre hjälpkällor i fråga om annonsering än de privata tidningarna. En statstidning kan därför i minst lika hög grad bli en billig tidning, som kan tränga igenom de stora folklagren. Vidare betydde annonseringen mycket, sade man; alla människor annonserade i den nämnda tidningen. Ja, men tror man ej, att, om en statstidning upprättas, annonseringen där skall bli än mer omfattande än i den sydsvenska provinstidningen? Slutligen, vad jag tror var det viktigaste: den åberopade provinstidningen var den bästa nyhetstidningen, den, som hade de flesta nyheterna. Även i det fallet tror jag, att statstidningen skulle hava det gynnsamt ställt i konkurrensen med övriga tidningar på grund av de stora resurser en statstidning förfogar över. Nu är det ju helt naturligt, att man kan komma med den invändningen, att en nyhetstidning som talar om allt möjligt, »nedblåsta skorstenar» m. m., i det fallet icke blir värdefullare än andra tidningar. Nej, det blir den inte, men det är så mycket på tidningens övriga områden, som kommer att vinnas, så att, även om tidningen i fråga om nyhetsmaterialet och dess vikt och betydelse icke kommer att svinga sig över andra tidningars nivå, detta icke betyder så mycket. De »kullblåsta skorstenarna» skulle nog komma att finnas i en sådan tidning också, men de skulle icke upptaga så mycket utrymme, och de

*Upprättad
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsfö-
retag m. m.
(Forts.)

skulle icke blåsa omkull med så mycket bråk och buller som i de andra tidningarna.

Alltså, huvudvillkoren för att en statstidning skulle kunna gå — nu är jag icke sakkunnig på området, men jag har inhämtat upplysningar hos och av åtskilliga tidningsmän — även sådana ha här och var visat sig intresserade för företaget — huvudvillkoren äro, att den blir billig, att den har mycket annonser, och att den i fråga om nyhetsmaterialet står framför de andra tidningarna. Alla dessa villkor kunna, så vitt jag kan se, fyllas av en statstidning, och därför borde möjligheterna härför först undersökas, innan man förklarar sig beredd att avslå förslaget.

Det är ju också alldeles tydligt, att i tidningstekniskt avseende en statstidning väl skulle kunna med framgång konkurrera med vilken annan tidning som helst, ty en statstidning har naturligtvis icke svårare att få de duktigaste tidningsmän till sitt förfogande än vilken privattidning som helst.

Nu skulle man ju kunna säga, att svårigheterna vid en blivande utredning skulle visa sig för stora. Men jag vill hemställa även till dem, som ha en sådan uppfattning, om icke en sådan utredning, vilken naturligtvis även skulle omfatta frågan om en statstidning för legala annonser, allmänna kungörelser m. m., även på den punkten kunde väntas komma med givande och goda uppslag.

Jag får, herr talman, på grund av det anförda yrka, att första kammaren ville för sin del besluta i överensstämmelse med motionen, d. v. s. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i vad mån staten ekonomiskt och på annat sätt kunde erhålla fördelar genom upprättandet av ett statstidningsföretag i samband med ett statstryckeri och eventuellt en statens egen telegrambyrå samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Herr Hammarskjöld: I motiveringen till nu föreliggande motion uttalas en hel del ganska sunda och riktiga omdömen om den moderna pressen, uttalanden, som gå ut på att visa, att denna press ingalunda är vad den borde och kunde vara, särskilt när man tänker på det ofantliga inflytande, som den numera har.

Utskottet har varit fullkomligt enigt härutinnan med motionären och har velat giva honom rätt i hans omdöme. Men när det har gällt botemedlen mot det överklagade onda, har utskottet icke varit enigt inom sig och utskottets majoritet har icke kunnat följa motionären.

Nu har motionären i sin reservation till utskottets utlåtande sagt, att utskottet icke har »kunnat förneka, att en tidning, sådan som motionen avser, skulle — därest den komme till stånd — i hög grad bidraga till avlägsnandet av detta undergrävande inflytande, på samma gång den också positivt skulle komma att göra en verklig insats för höjandet av den sociala och allmänna bildningsnivån bland vårt folk.»

Jag undrar var i utskottets utlatande dessa ord eller den tanke, som jag nu läst upp ur reservationen, kan framletas. Jag har för min egen del icke kunnat återfinna det citerade någonstades i utlåtandet, ty det finns där icke. Utskottet har varken förnekat eller bejakat, det har helt enkelt ansett det vara obehöfligt att uttala sig om de förmenta verkningarna av ett förslag, som enligt utskottets mening är utförbart. Naturligtvis är det möjligt att göra ett försök. Men alla skäl hava syntes utskottet tala för, att det försöket är dömt på förhand att misslyckas. Har man den meningen, att en sak är utförbar, skulle det ju icke tjäna någonting till att gå så synnerligen långt in på att tala om vad som skulle inträffa, ifall den bleve utförd.

Jag skall be att nu få litet mera stryka under ett av de skäl, som utskottet anfört. Motionens mål är ju att skapa en tidning, som är rikare på innehåll, bättre redigerad och ändå billigare än alla andra — samt på samma gång absolut opartisk. För att betrygga, att man skulle få tidningen opartisk, skulle riksdagen kontrollera skötseln av tidningen, och riksdagen skulle välja huvudredaktören. Ja, mina herrar, det står verkligen att riksdagen skall välja huvudredaktör — en opartisk tidningsredaktör vald av en riksdag, det måtte bli en särdeles sällsynt företeelse.

Det är oemotståndligt att här påminna om ett gammalt latinskt utrop: *risum teneatis amici!* som i fri översättning och på något vulgärt språk skulle kunna återgivas så här: kan ni hålla er för skratt?

Om man verkligen lyckas träffa på en sådan opartisk tidningsredaktör, så fruktar jag för min del, att han icke skulle duga till att redigera en tidning, allra minst en sådan, som det här är fråga om, hvilken ju skulle bliva större och förnämligare än alla andra.

Men låt oss ändå antaga, att en sådan tidning komme till stånd, som med full opartiskhet behandlade alla möjliga förekommande frågor, politiska, religiösa, sociala, ekonomiska, litterära o. s. v. Skulle den tidningen vinna spridning och bliva läst — en alldeles färglös tidning, hållen grått i grått? Är det icke en sannolikhet, som gränsar till visshet, att den tidningens läsekrets skulle bliva bedröfvligt liten? Ty det är nu en gång så, att människorna vilja bakom ordet i tidningen, såväl som i boken, spåra en personlighet, som tänker tankar — onda eller goda. De nöja sig icke med ett maskinmässigt registrerande av vad som händer. Men om så är, och jag tror icke att motsatsen skall kunna bevisas, då är ju företaget från början dömt att misslyckas. Allmänheten kommer att såsom förut välja tidningar efter sin smak, god eller dålig. Målet, som var att få en god tidning, vilken skulle konkurrera ihjäl de dåliga, kommer att förfelas. Det blir i stället den fria pressen, som konkurrerar ihjäl statstidningen. Resultatet skulle endast bliva, att statskassan komme att förlora mycket pengar och motionären bliva en illusion fattigare.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.*

(Forts.)

Herr Danström: Det må tillåtas mig såsom gammal tidningsman att yttra några ord i denna fråga, vilken, sådan motionärerna skisserat den, förefaller mycket vittutseende och skulle öppna vida framtidsutsikter till en parlamentarisk-publicistisk kombination, för att ej säga kooperation.

Man bör ju tro sina medmänniskor och icke minst riksdagskamrater om gott och goda avsikter. Jag tror också motionärerna på deras ord, att de mena så innerligen väl med sitt storslagna förslag om utgivande av en svensk statstidning i Timesformat med synnerligen rikhaltigt, lärorikt och gott innehåll, vilken skulle bliva till ett lysande föredöme och en moralisk tuktomästare för den övriga tidningspressen i landet. De mena nog på fullt allvar, att en sådan statspublikation under riksdagens auspicier skulle bliva en mönstertidning av hög kvalitet, vilken skulle förmå höja pressens andliga och moraliska nivå.

Jag misstänker icke att motionärerna själva skulle syfta på något slags statssocialisering av pressen, så att det fria ordet bleve ett statsmonopol liksom tobaken. Men männe man icke har starka skäl att befara, att en statstidning av sådana dimensioner och med avläggare i skilda delar av landet skulle leda dithän — en tidning utrustad med förmånliga annonsprivilegier genom tvångsannonsering för allmänna kungörelser m. m., med obegränsade resurser, såsom reservanterna antaga — riksdagen skulle väl bevilja erforderliga medel till företaget — med statsfunktionärer som pliktskyldiga nyhetsanskaffare samt en monopoliserad och förmodligen statscensurerad telegrambyrå. Dessa organ skulle nog anse som sin uppgift att bringa till allmänhetens kännedom endast enligt den förhärskande parlamentsuppfattningen välsinnade åsikter och nyheter och därmed söka behärska allmänna opinionen. Eljest skulle redaktionens öde vara beseglat vid nästa riksdag.

Utan särskild utredning kan man förutsäga, att en sådan tidning, även med sorgfälligt hänsynstagande till huvudredaktörens valmän och än så neutral i partipolitiskt avseende, komme att vålla sin förläggare, riksdagen, ständiga bekymmer och väcka missnöje, icke minst inom riksdagskretsar, där skiftande politiska särmeningar och stämningar nog skulle fordra att finna välvilligt uttryck i riksdagens, statsviljans, egen tidning.

Antingen skulle, såsom reservanterna förmena, en sådan parlamentstidning söka, såvitt möjligt, iakttaga en förmän, bleksiktig objektivitet och åsiktslöshet utan färg och udd, och då bleve den nog så tråkig, att ingen ville läsa den. Ty man nöjer sig numera icke med ett färglöst nyhets- och annonsorgan, det må vara än så korrekt och respektabelt som nuvarande Post- och Inrikes Tidningar och ofantligt lärorikt i alla angelägenheter, som icke kunna vålla politiska, sociala och litterära m. fl. strider. Allmänhetens intresse knytes nämligen till sådana strider.

Eller ock skulle statstidningen bli en fri diskussions tummelplats för de allehanda politiska motsatser och skiftningar, som röra sig inom folkrepresentationen, ofta nog framförd i tryck på

ett kraftigt och mustigt parlamentariskt språk, vari särskilt en av motionärerna i andra kammaren är specialist. Och då torde tidningens moraliska överlägsenhet och allvarliga auktoritet snart kunna äventyras.

Huru än huvudredaktören sökte lösa sin vanskliga uppgift, bleve han säkerligen icke sin månghövddade principal till lags. Tidningens ledning och tendenser komme nog minst en gång om året att ingående nagelfaras i riksdagen. Det säkraste vore att först som sist tillsätta en civilkommission att ständigt vaka över tidningens ledning och hållning. Om ens det kunde rädda redaktören från skrupenser och slutligen avsättning. Detta bleve det vissa resultatet av att ställa till att börja med *en del* av tidningspressen under riksdagens särskilda hägn och tillsyn. Det är därför nog bäst att även framgent låta den s. k. tredje statsmakten vara oberoende av den andra.

Naturligtvis kunna, särskilt av en pedagog, berättigade anmärkningar göras mot det sätt, varpå den svenska tidningspressen fullgör sin uppgift att icke blott sprida nyheter, utan ock verka folkkupplysande och folkkuppfostrande, i vilket senare avseende motionärerna förmena, att den tvärtom utövar ett fördärligt inflytande. Att sådant kan vara fallet med någon del av pressen är väl möjligt. Sensations- och brottmålskildringar m. m. verka allt annat än uppfostrande på ungdom och mindre omdömesgilla. Men stundom gå meningarna betänkligt i sär, om *vilken* del av pressen detta omdöme bör gälla.

I stort sett står dock den svenska tidningspressen utan tvivel i fråga om omutlig självständighet och oförvitlighet ingalunda tillbaka för de större kulturländernas press, utan snarare ett stycke framom. Den torde därför knappast behöva någon av andra statsmakten framförd mönstertyp och sedelärande tuktomästare.

I sin fria konkurrens äro tidningarna nog så påpassliga att peka på varandras fel och svagheter samt ganska eftertryckligt ömsesidigt tukta varandra till allt större fullkomlighet. Och hjälper icke detta, icke betyder en statsmönstertidnings pekpinne något.

Den av motionärerna med så stora och goda egenskaper utrustade statsidealtidningen i Timesformat, vilken skulle så utomordentliga verkningar åstadkomma, hör nog icke hemma här i ofullkomlighetens värld, och det vore skada, om den vackra fantasibilden genom en utredning ohjälpligt dunstade bort såsom för god för denna världen.

Jag kan dock icke låta bli att göra en liten erinran beträffande det högst opraktiska förslaget, att statstidningen även skulle utgivas i särskilda upplagor för de olika provinserna, naturligtvis med för varje ort aktuellt nyhetsförråd, uppsatser om lokala förhållanden m. m. För att åstadkomma denna statens landsortspress räcka nog *ett* statstryckeri och en redaktion i huvudstaden icke till, om det ens skall kunna bli tal om en snabb och säker nyhetsförmedling, såsom reservanterna ju utlova. Det erfordras ett statstryckeri i åtminstone varje mera betydande landsortsstad och en

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsfö-
retag m. m.*

(Forts.)

särskild platsredaktion där. Ty en i Stockholm tryckt landsortstidning skulle i fråga om lokala nyheter ävensom alla telegram- och telefonmeddelanden komma till sina läsare åtskilliga timmar efter de inom sitt spridningsområde redigerade och tryckta ortstidningarna samt sålunda med sina gamla nyheter komma ohjälpligt till korta. Men en så stor apparat för landsortspressens uppyckning skulle nog bli staten mycket dyr, såvida man icke genom ett statsmonopol vill uppycka de enskilda tidningsföretagen med rötterna.

På anförda skäl yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandler: Herr talman! Från de ideella höjder, där diskussionen i denna fråga hittills rört sig, skall jag be att få göra ett försök att föra den ned på ett mera praktiskt plan. Jag kommer följaktligen icke att här inlåta mig på något bemötande av de båda närmast föregående talarna. Det bemötandet överlämnar jag åt huvudreservanten i frågan.

Jag skall då först be att få erinra om, att förevarande fråga alldeles icke förekommer för första gången här i riksdagen. Det är icke min mening att här draga hela historien om det spörsmål, som vi behandla. Jag vill bara hänvisa till det sista beslutet rörande en fråga, som ganska nära sammanhänger med den nu föreliggande. År 1910 den 2 juni avlät riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t täcktes utreda, huruvida och under vilka villkor Post- och Inrikes Tidningar såsom organ för allmänna kungörelser och legala annonser må kostnadsfritt komma rikets samtliga kommuner tillhanda. Skrivelsen föranleddes av en motion, som, åtminstone vad andra kammaren beträffar, gick ut på att eventuellt inrätta en statstidning för denna frågas lösande. Enligt uppgift av justitieombudsmannen i hans berättelse för 1911 har Kungl. Maj:t den 28 oktober 1910, således samma år som skrivelsen avläts, meddelat beslut med anledning av densamma, och detta beslut, innebär huvudsakligen, att rikets kommuner skola från och med 1911 äga att genom postverket abonnera på ifrågavarande tidning mot erläggande allenast av stadgad postbefordringsavgift. Jag har hos vederbörande sökt få kännedom om, hur detta medgivande har verkat, och fått den upplysningen, att under år 1914 var det 347 exemplar av Post- och Inrikes Tidningar som utgingo efter dessa grunder. Kostnaden för varje exemplar var 1 krona 75 öre.

Det torde otvetydigt framgå av dessa uppgifter, att olägenheterna av den praktiserade ordningen icke kunnat avhjälpas genom Kungl. Maj:ts åtgärd av år 1910. Fortfarande kvarstår alltså det förhållandet, att en korporation, här svenska akademien, bestämmer det pris, efter vilket såväl staten som kommunen och enskilda hava att betala de tillkännagivanden, vilkas införande i Post- och Inrikes Tidningar är föreskrivet i lag och författningar. Detta är väl ändå minst sagt olämpligt. Så såg också denna kam-

mare saken år 1910, då den i sin motivering uttalade, att Kungl. Maj:t borde bestämma ifrågavarande annonspris. Det opraktiska och onödigt kostsamma i denna annonsering framgår bäst av att, såsom alla veta, annonsering i andra organ i många fall är nödvändig, om man vill nå den avsedda publiken. Härigenom bliva kostnaderna ofta fördubblade. En reform synes mig vara fullt ut behöfelig, och den kan, efter vad jag kan förstå, knappast lösas på något annat sätt än efter endera av följande vägar: man får antingen utbyta de nuvarande lagbestämmelserna om annonsering i Post- och Inrikes Tidningar mot mera praktiska och tidsenliga bestämmelser eller också vidtaga åtgärder för att få det officiella annonsorganet mera allmänt spritt. Det senare torde icke kunna ske, med mindre det officiella organet blir statens. Så har också skett både i Danmark och Norge, på sätt framgår av den utmärkta utredning av spörsmålet, vilken återfinnes såsom bilaga till motionen. Men utredning härom, d. v. s. om inrättandet av ett officiellt annonsorgan såsom statens eget organ, sammanhänger ganska nära med frågan om ett statstryckeri. Utskottet har icke velat inlåta sig på de delar av spörsmålet, som beröra särskilt statstryckeri och statstelegrambyrå.

Statens behov av tryck är dock numera så pass stort, att frågan säkerligen ensamt ur denna synpunkt förtjänar allvarlig uppmärksamhet. I motionen upplyses om att trycket ensamt för departementen för år 1913 beräknas uppgå till 528,000 kronor, att riksdagens tryckningskostnader uppgå till över en tredjedels miljon kronor. Om man så härtill lägger kostnaderna för allt det tryck, som statens affärsdrivande verk behöva, förstår man, att man här befinner sig inför en stor ekonomisk fråga, som statsmakterna måste intressera sig för.

I fråga om statens behov i andra fall har riksdagen icke heller ställt sig avvisande till en utredning i syfte att få billiga och goda varor. Vi hava ju avlåtit en skrivelse angående upphandlingsordningen av förnödenheter för statens behov o. s. v.

Vad nu till sist angår en statens egen telegrambyrå, synes den saken åtminstone för mig vara vad som i den ifrågavarande motionen är lättast att lösa. Jag kan icke annat än fullt och helt instämma i vad som står på åttonde sidan i motionen om denna sak: »Vad telegrambyråfrågan beträffar är det onekligen något lösligt ordnat, då några enskilda personer, utan någon kontroll från statens sida, ha i sina händer att ge utlandet den bild av svenska förhållanden som det faller dem in att ge, och framförallt är det i så upprörda tider som dessa av stor vikt, att statsmakterna kunna sköta och kontrollera denna förbindelse för vårt land med den övriga världen.»

Det torde icke vara någon här, som vill underkänna betydelsen av dessa ord.

Ett statens eget tidningsorgan för officiella tillkännagivanden i förening med ett statstryckeri och en telegrambyrå bör enligt mitt förmenande, om saken ordnas praktiskt, bliva en god affär.

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.*
(Forts.)

Det behövs i dessa tider att tänka även på den sidan av saken, då man alltså måste söka efter nya skatteobjekt. Stora svårigheter skola möta, säger man, ja ööverbinnliga har man från vissa håll sagt. Men de äro dock icke värre att möta, än att våra grannländer, Norge och Danmark, hava kunnat möta dem, såsom framgår av den bilaga, vilken följer med motionen.

Svenskarna äro väl ändå icke sämre begåvade i fråga om ekonomisk intelligens än sina grannfolk. Mycket svårare saker hava enligt mitt förmenande lösts av statsmakterna än det, som här ifrågasättes, och för övrigt är förslaget icke värre, än att, om en utredning visar, att saken icke kan lösas ens i den begränsade omfattning, som jag nu har antytt, saken får förfalla. Jag anser för min del starka skäl tala för en utredning av dessa spörsmål, och det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Zweigbergk: Jag känner ett behov att be kammaren om ursäkt för att jag besvärar den genom att taga dess uppmärksamhet i anspråk ett ögonblick. Det förefaller mig nämligen ganska påtagligt, att denna kammare är besluten att avslå den motion, som det nu här talas om. Det förefaller mig vidare alldeles påtagligt, att första kammarens första tillfälliga utskott denna gång verkligen har lyckats prestera en alldeles avgörande motivering för det förslag, med vilket det kommit. Det kan hända, att jag misstar mig, men jag har även fått det intrycket, att huvudreservanten till betänkandet, som samtidigt är huvudmotionär i denna kammare, under tiden, sedan han underskrivit motionen, blivit mer och mer tvivelsam, huruvida det framlagda förslaget kan hava några utsikter att lösa den stora pressreformatoriska uppgift, som skildras i motionen. I varje fall är det uppenbart, att han numera mycket allvarligt tvivlar på möjligheten att åstadkomma den statstidning, den månstertidning, om vilken motionen talar. Att besvara Kungl. Maj:t och utredningskapabelt folk med ett uppslag, på vars möjlighet själva den ursprunglige förslagsställaren icke längre tror, synes vara att alldeles underskatta värdet av den tid, som dessa herrar förfoga över.

Varför jag begärt ordet, är icke för att gå in på de mångahanda uppgifter och funderingar, som förefinnas i denna motion och som det ur facksynpunkt kunde vara nog så intressant att diskutera — det torde vid tillfälle lämpligare kunna ske inför ett annat forum. Att jag begärt ordet, beror närmast därpå, att jag skulle vilja foga ett par anspråkslösa randanmärkningar till vad utskottet säger i sitt betänkande.

Utskottet har soulagerat motionärerna genom att göra dem följande medgivande: utskottet förklarar den åsikten befogad, att vår moderna press icke alltid motsvarar de anspråk, man med hänsyn till dess ofantliga betydelse och därav följande ansvar borde äga rätt att ställa på densamma. Utskottet har vidare uttalat sig för önskvärdheten av att man ser sig om efter åtgärder

till förhindrande av den demoralisation, en underhållig press med nödvändighet för med sig.

Det skall absolut icke falla mig in att i någon mån jäva eller i minsta mån bestrida den kritik av den moderna pressen, som ligger i dessa ord. Tvärtom är jag villig att redan på förhand giva berättigande åt ofantligt mycket av den kritik, som både nu och vid många andra tillfällen kommit fram gentemot den vid högtidliga tillfällen så kallade tredje statsmakten. Allt vad herrarna i det avseendet kunna önska skall jag giva på förhand i form av medgivande. Pressens män kunna med allra största beredvillighet så göra, ty de veta dock innerst med sig, att även de — och de äro många — som skarpt och övermodigt klandra den moderna pressens gärning, dock i själva verket för denna gärning hysa en stor respekt och sätta ett ofantligt värde på den institution, som klandras, som agas liksom man ju skall göra med ett kärt barn. Vilket högt värde ett folk i själva verket sätter på sin press, kommer fram vid de tillfällen, då det uppstår någon risk för att mista vad man i det avseendet har. Det kan vara skäl, samtidigt med att man upprepar sin villighet att taga emot all den kritik, som gives, att erinra sig, att, när frihetsinskränkningarna, när frihetsförtrycket hotade vårt grannland på andra sidan Östersjön, man utan överdrift kan säga, att intet angrepp på friheten kändes av det finska folket så hårt och gjorde ett så överväldigande intryck, som när det riktade sig mot den fria pressen. Och vad denna betyder för litet var, kan man på ett annat och ofantligt mycket lägre plan konstatera var dag, då man har rikligt, tyvärr alltför rikligt, tillfälle att erfara, vilket missnöje, för att icke säga desperation, som även den mest tidningskritiske låter komma till uttryck, om han icke får sin dagliga tidning precis på den tidpunkt, då han vill hava den.

Men jag vill fästa uppmärksamheten på, huru ofantligt litet i själva verket de till formen klandrande ord, som utskottet här har uttalat, betyda. Herrarna torde nämligen själva vara benägna medgiva, att man i stället för »vår moderna press» kan sätta in vilken som helst samhällsinstitution och fortsätta meningen på alldeles samma sätt, som här står, nämligen att den med hänsyn till sin ofantliga betydelse icke alltid motsvarar de anspråk, som därpå kunna ställas. Ett sådant omdöme kan användas om ett lands regeringar i all deras omväxling, det kan sägas om kyrkan, om skolan, ja det kan även, med någon modifikation kanske av vissa uttryck, sägas om första kammarens första tillfälliga utskott. För den händelse någon skulle hava tagit ett starkare intryck av de ord, som läsas i utskottets motivering än som kan anses riktigt rättvist, skall jag i all anspråkslöshet tillåta mig säga, att, om man vill fälla en dom särskilt om den svenska pressens gärning, det icke tjänar mycket till, att man därvid jämför den med ett absolut ideal. Rimligare och välvilligare bliver omdömet, om man i stället gör jämförelsen med något annat nu existerande, och jag vågar verkligen påstå, att i några av de väsentligare avseendena —

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.*

(Forts.)

i fråga om prisbillighet, i fråga om tekniska framsteg, i fråga om innehållsrikedom och omväxling, i fråga om gedigenhet och slutligen i fråga om redaktionell självständighet — den svenska pressen icke behöver böja sitt huvud inför någon press, som världen i närvarande stund har. Jag är på förhand beredd, att man gentemot ett så pass starkt uttalande säger, att det icke kommer från fullt opartiskt håll. Jag skall icke göra den minsta invändning mot ett sådant underkännande, jag skall endast tillåta mig den bänmärkningen, att vad som, när det passar, kallas för partiskhet, i ett annat sammanhang kallas för sakkunskap, för vilket denna kammare brukar hava en synnerligen stor respekt.

Av de egenskaper, varöfver den svenska pressen, jag tror, med en viss rätt har att berömma sig, är enligt min mening ingen för den själv värdefullare och ingen för det samhälle, där den verkar, betydelsefullare och viktigare, än den, att den åtnjuter och utövar full redaktionell självständighet. Det är, när allt kommer omkring, det fria ordets allra värdefullaste dygd. Det gäller härvid om pressen i potentierad form vad som gäller om varje enskild människa, att ett visst mått av ekonomiskt oberoende i själva verket är grunden till allt annat oberoende. Och här tror jag, att vi verkligen stå vid en punkt, där det kan vara anledning att dröja ett litet ögonblick av den särskilda anledning, att denna motion, såvitt jag förstår, närmast syftar till och utgår ifrån att den första och andra statsmakten skulle ha anledning att mobilisera sina ekonomiska resurser för att skapa något, som på konkurrensens väg skulle bli en uppfostrare för den övriga pressen. Detta kan enligt min mening icke ske, utan att man i viss mån tangerar hela den grund, varpå den svenska pressen ytterst vilar, dess ekonomiska underlag. Det glömmes ofta men det är så, att den svenska pressens byggnad ytterst vilar på denna press annonsintäkter. Jag skall nu icke inlåta mig vidare på den saken, men jag vill som min mening uttala, att något bättre underlag för en fri press hittills icke är funnet. Den stora faran inställer sig, när det icke längre lyckas att hålla denna grund ren och klar; och i det ögonblick som det skulle falla statsmakterna in att medvetet och avsiktligt driva, om jag så må säga, ett slags underminering av denna grund, riskerar man att göra något, som är för den svenska pressen synnerligen ödesdigert och därmed ock något, som för det svenska samhället, där denna press enligt den allmänna meningen har en stor uppgift sig förelagd, är mycket betydelsefullt.

I detta sammanhang vågar jag, ehuru jag mycket väl vet att jag härmed utsätter mig för faran av allvarligt missförstånd, fästa uppmärksamheten på en tendens, som gjort sig i hög grad gällande särskilt inom den svenska riksdagen, tendensen att söka reformera samhället allra först kanske genom att tillgripa vissa restriktiva åtgärder emot tidningarnas annonsavdelningar. Det skall i detta sammanhang icke undersökas huruvida detta varit mer eller mindre berättigat och förestavat av praktiska skäl. Man bör dock observera att ett förbud mot införande av, låt mig taga, lotterian-

nonser, som leder till att denna trafik fortfarande blomstrar som förut, ett förbud mot annonsering av s. k. preventivmedel, som leder till att denna trafik pågår minst lika livligt som tillföre, en inskränkning i rätten att annonsera medicinalier och s. k. humbugsmedicin, som leder därtill att denna rörelse alltjämt florerar och besöken hos kloka gubbar och gummor fortsättas i samma utsträckning som förut, liksom strävandet att från pressen avlägsna allt som har med spirituosa att göra, åstadkommer ingrepp på något för den svenska pressen väsentligt, i det att hela dess ekonomiska underlag beröres. Jag upprepar ännu en gång, att det icke är min mening att säga, att sådant icke bör ske, men det kan ligga en viss risk i, om den svenska riksdagen slår in på den vägen att tro, att någonting av betydenhet i samhället är reformerat därigenom. Det är i själva verket ingenting annat än att vitmena griften. Och det förefaller, som om det på vissa håll föreläge benägenhet att tro, att allt vore väl, när man från sina ögon avlägsnat dessa uttryck för det samhällsönd, man vill bekämpa, och försäkrat sig om, att det åtminstone icke spökar i tidningspalterna. I detta avseende som på så många andra föreligger ett visst slags fariseism.

Ett utslag därav gör sig gällande även i annat sammanhang. Man uppställer på pressen anspråk och önskemål, som jag verkligen vågar helt lugnt påstå ingalunda kunna vara uttryck för något verkligt, mera allvarligt och allmänt krav. Här talas om att den projekterade statstidningen skulle hava till uppgift att tillgodose behovet av saklig och opartisk utredning. Mina herrar, det finnes helt enkelt i närvarande stund icke något land, där pressen i samma utsträckning som i Sverige levererar redogörelser för kommitteers och myndigheters utlåtanden. Detta förekommer hos oss i en omfattning, som är betydligt större än annorstädes. Och även så ägnas åt överläggande församlingar, inklusive riksdagen, en betydligt större uppmärksamhet, än eljest är vanligt i vår kulturpress. Det är nog icke så, som motionären säger, att vad svenska folket längtar efter, men icke finner i den nuvarande svenska pressen är t. ex. »skildringar av Japans, Förenta Staternas, Brasiliens och andra lika långt avlägsna länders statsregleringar». För att få detta önskemål i fråga om utredning uppfyllt behövs verkligen ingen statstidning överhuvud taget.

Men på det område, som jag nyss berörde, i punkten om pressens ekonomiska ställning, finnes obestriddligen i närvarande stund anledning att säga ett giv akt. I närvarande stund håller denna grund på att i någon mån svikta och det visar sig samtidigt en tendens hos pressen, att, då annonsintäkterna icke räcka till för att tillfredsställa de utgifter, som framkallats av stark konkurrens och kanske i minst lika hög grad av onaturligt uppdrivna anspråk på tidningarnas innehåll, falla för frestelsen att sälja någonting annat, än en tidning har rättighet att sälja eller sitt annonsutrymme, nämligen att sälja sin text. Man kan icke säga, att faran icke hotar. Runt om i världen har den utvecklingen

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.*

(Forts.)

fortgått så långt och med åren kommit så mycket närmare våra kuster, att det är synnerligen väl motiverat att, när ett tillfälle gives, fästa uppmärksamheten därpå. Det är min tro, att pressen själv i detta avseende kan göra åtskilligt för att avvärja den fara, som hotar, men jag håller före att statsmakterna, som intressera sig för att hålla uppe landets press, och framför allt den upplysta opinion, som här har ett av sina förnämsta uttryck, gjorde en mycket god gärning, om de begagnade varje tillfälle att beivra och uttrycka sitt ogillande av sådana företeelser, som jag syftar på.

Det förslag, som här är uppe, skulle, långt ifrån att avvärja denna fara, tvärtom öka och i viss mån direkt öka densamma. Och detta är så mycket betänkligare, då man samtidigt prutar ned anspråken på den svenska »statstidningens» mission i övrigt. Från talet om en svensk Times har man under debatten kommit till att som förebild peka på en blygsam svensk tidning som jag hittills räknat såsom representerande det parti, jag själv tillhör, men som jag ingalunda kan vara benägen att sätta i stället för den stolta bild, som motionären upprullade, då han talade om, att vad som åsyftades vore en svensk Times.

Det, som efter min mening i detta avseende är det viktigaste av allt, nämligen att hålla uppe pressens ekonomiska självständighet, det kan icke nås på annat sätt än genom att pressen själv mycket noga och mycket omsorgsfullt håller uppe gränsen mellan sina annons- och redaktionsavdelningar, och detta i sin ordning underlättas betydligt om en upplyst opinion i detta avseende hjälper till och upprätthåller anspråket synnerligen starkt.

Mycket av vad man här talar om rörande en fara, som hotar och som man vill undvika, särskilt genom förbud mot vissa slag av annonsering, vilar på föreställningen, att svenska folket allt fortfarande tror att allt, som är tryckt, också är sant, och att allmänheten helt saknar förmåga att skilja emellan en tidnings redaktionella innehåll och dess annonsavdelnings. Den skillnaden bör den allmänna opinionen hjälpa till att upprätthålla, ty den är av mycket stor betydelse för pressen och dess framtid. Man kan säga, att den kritiska uppfattning, som gör, att man noga skiljer mellan dessa två avdelningar, icke kan vinnas på annat sätt, än att allmänheten överhuvud taget visar sig öva skarp kritik på vad den läser i tidningspressen. Däremot är ingenting att invända ur pressens egen synpunkt. Ty det är icke så att en tidnings framgång beror därpå, att den kan räkna på okritiskhet hos sin läsekrets. Det är snart hundra år sedan Tegnér uttalade den förebräelsen mot det svenska folket, att det hade Aftonbladet till sin bibel. Jag tror icke, att den förebräelsen längre är sann eller giltig. Liksom förutsättningen för pressens utveckling en gång var svenska folkets förmåga att läsa, så tror jag, att dess uppgift i fortsättningen löses bäst, i fall svenska folket utvecklar sin förmåga att läsa med kritik.

Då den föreliggande motionen efter min tanke har en bestämd

tendens att göra skada på ett viktigt område av pressens nuvarande ställning, men icke har någon som helst förmåga att hjälpa pressen till rätta på de områden, där möjligen en fara kan hota den, har jag, som jag redan från början sade, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

Herr Olsson, Oscar: Till en början ber jag att få uttala min tacksamhet mot utskottets ärade ordförande liksom herr Danström för deras vänlighet att inte vilja beröva mig en vacker illusion och även från den synpunkten yrka avslag på motionen. Emellertid hoppas jag, att kammaren inte låter inverka på sig vid fattandet av sitt beslut av en sådan välvilja. Jag tänker, att jag nog i vidrigt fall skulle orka bära den ifrågasatta förslagen.

Den siste ärade talaren var också välvillig och gjorde mig den äran att anse mig betydligt klokare än jag i verkligheten är, då han talade om, att jag tydligen blivit tveksam, sedan jag underskrivit motionen, och att jag t. o. m. mycket starkt tvivlade på möjligheten av en sådan här statstidning. Nej, jag får säga, att i detta fall föreligger hos mig ingen tvekan, men det jag tvivlar på och blivit mera tvivelsam om är att kunna få första kammaren med på den föreslagna utredningen. Det är dock någon skillnad på dessa två saker.

Herr Hammarskjöld begärde en förklaring på, hur jag kunde säga, att utskottet icke kunnat förneka, att en tidning, sådan som motionen avser, skulle vara till stor nytta. Jag skall då be utskottets ärade ordförande se på sid. 8 i utskottsutlåtandet, där utskottet citerat mig på följande sätt: »Endast en i hundratusenden exemplar utgående statens egen tidning kan skapa bättre förhållanden på detta ömtåliga område»; »och kanske skulle även detta antal visa sig alldeles för ringa», tillägger utskottet. Jag kan ej finna annat, än att jag har rätt i att utskottet här tydligen sagt ifrån, att det ej ville förneka, att bättre förhållanden skulle kunna åstadkommas genom en statstidning.

De båda första ärade talarne, som yttrade sig mot motionen, utgingo från den synpunkten, att en opartisk redaktör skulle vara något alldeles omöjligt, ty en opartisk redaktör skulle enligt dessa båda talare innebära detsamma som en opersonlig redigering av tidningen. Om vi taga ett annat område, nämligen skolans, så skulle det betyda, att en opartisk lärare också skulle vara en opersonlig lärare, och en opartisk lärares undervisning skulle vara »det gråaste grått i grått», som utskottets ärade ordförande kunde tänka sig. Jag tror nog, att man kan skilja på opartiskhet och opersonlighet, och att en redaktör, som strävar efter att vara opartisk i sina utredningar och framställningar, mycket väl kan hava personlighetens starka prägel över sina skrifter.

Det är motsatta meningar bland mina opponenter angående möjligheten av en statstidning. Herr Danström i motsats till

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsfö-
retag m. m.*

(Forts.)

herr Hammarskjöld synes icke vara obenägen att tro, att en statstidning skulle kunna gå, ehuru han i likhet med utskottets ärade ordförande ansåg, att redaktionens öde skulle vara beseglat, så fort riksdagen sammanträdde. Vi hava i motionen framlagt en tanke på, att riksdagen skulle kunna välja tidningsredaktör, på samma sätt som riksdagen väljer justitieombudsman. Man säger, att det skulle vara alldeles omöjligt. Antagligen därför, menar man, att lidelserna i fråga om rättvisan här i landet icke äro på långt när så stora som i fråga om ett tidningsföretag, och det må ju vara sant, men jag tänker mig ändå, att det ej skulle vara alldeles omöjligt, att lidelserna i fråga om rättvisan hos riksdagens ledamöter skulle kunna komma ungefär lika högt, utan att det därför skulle bli omöjligt för riksdagen att välja justitieombudsman. För övrigt: då det varit fråga om val eller omval av justitieombudsman, har det ständigt varit divergenser i åskådningarna i fråga om det sätt, varpå han skött sitt ämbete, men jag har ej sett, att detta vållat oöverstigliga hinder vid valet.

Den svenska pressen är ett gott stycke framför andra länders press, hava här två tidningsmän sagt, och jag skulle tro på det, även om det ej varit tidningsmän, som sagt det. Jag tror det fullt och fast. Men den siste ärade talaren gjorde ett nog så viktigt medgivande, då han sade, att det ej finnes något annat land, där pressen i så stor utsträckning som här i Sverige opartiskt refererar alla viktiga utredningar — *ännu*. Detta »ännu», som den föregående ärade talaren tillade, det tror jag också fullt och fast på. Jag tror visserligen, som också den siste ärade talaren tyckte tro, att här är fara å färde, och vi kunna ju vara av olika meningar angående botemedlen, men det botemedel, som här framlagts, borde kanske ändå i någon liten mån allvarligare tagas under övervägande, än som hittills skett, särskilt av pressens representanter.

Det har också talats om den svenska pressens omutlighet, dess fulla självständighet o. s. v. Men den siste talaren måste medgiva, att även där är fara å färde. Där är ej säker mark längre. Det har kommit till synes vissa företeelser, som göra, att man här bör se upp, och vi fingo en ganska stark uppmaning att »väl se upp». I samband härmed fingo vi också tämligen klart och tydligt framhållet, att frågan om en statstidnings upprättande har sin stora betydelse för den övriga pressen *från rent ekonomisk synpunkt*. Det är de ekonomiska grundvalarna, som pressens representanter säga vara i fara, och då är det ej ägnat att väcka förvåning, att sakkunskapen i detta fall står lika enig som om den varit kommenderad. Det är ju ett ganska vackert vittnesbörd om riktigheten av den materialistiska historieuppfattningen, att man här från kompetent håll får höra, att det är just tidningarnas ekonomiska grundval, som är den viktigaste synpunkten, när talet kommer in på frågan om detta för-

sök att avhjälpa de svagheter och svårigheter, som föreligga med avseende å pressen.

Detta förslags antagande skulle öka faran för korruption i pressen, sade den siste talaren. Naturligtvis därigenom antager jag, att tidningarna skulle vara tvungna att söka sina inkomstkällor på det föraktliga och förkastliga sätt, som här antydde. Ja, men tror icke den siste ärade talaren, att om, det nu vore möjligt att få, till stånd en mycket spridd statstidning, allmänhetens anspråk skulle stegras i så pass hög grad, att detta skulle bliva ett stöd för de bästa tidningsmännen och de bästa tidningarna mot korruptionsfaran? Jag skulle ändå tro, att logiskt sett det icke finnes någonting, som hindrar en utveckling i sådan riktning, ehuru den siste ärade talaren kanske skall säga, att psykologiskt sett det finnes tillräckligt mycket, som hindrar en sådan utveckling.

Den siste ärade talaren påpekade också, att man kan sätta in vilken samhällelig institution som helst i stället för ordet »pressen» i utskottets kritik av pressen. Ja, det är alldeles riktigt. Man skulle alldeles säkert kunna sätta in ordet *skolan*, säger den siste ärade talaren. Nåja, men då ligger den anmärkningen nära till hands: eftersom staten lägger sig i skolväsendet, skulle det då vara så orimligt, om vi gå ut ifrån statens intressesynpunkt i fråga om de privata tidningsföretagen, att statens och pressens intressen finge följas åt genom skapandet av en statstidning. Vore det verkligen så, som den siste ärade talaren sade, att en statstidning skulle verka ekonomiskt ruinerande för den övriga pressen därigenom, att en del annonser skulle berövas densamma, tänker jag, att pressen finge försöka ordna sina inkomster på något annat sätt. Jag tänker, att det ej kunde vara alldeles omöjligt för den bättre pressen att existera, utan att vara så beroende av annonser, som den för närvarande är. Emellertid: det kan ju bero på min osakkunskap i detta fall, att jag så fast vidhåller min tro på en statstidnings möjlighet. Vad som under diskussionen framkommit, särskilt från den siste ärade talarens sida, i all synnerhet då han anförde, vilka utvecklingssvårigheter som möta för en *självständig* press, torde ändå vara av den betydelse, att man är väl försvarad, om man besvarar Kungl. Maj:t med begäran om en utredning för att söka komma fram till ett resultat i fråga om möjligheten att på det angivna sättet göra något mot den hotande fara, som även den siste ärade talaren så starkt ställt i utsikt, och det är därför, herr talman, som jag fortfarande vidhåller mitt yrkande om bifall till min reservation.

Herr Bergström: Herr talman! Med anledning av herr von Zweigbergks yttrande skall jag tillåta mig att här påvisa ett område, en uppgift för en eventuell statstidning, där jag tror, att den skulle kunna uträtta åtskilligt till gagn både för den svenska allmänheten och för den svenska pressen. Jag har i slutet

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsfö-
retag m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.*

(Forts.)

av fjolåret, vid ett tillfälle givit uttryck åt den, som mången torde finna, kätterska uppfattningen, att i avseende å utrikesavdelningarna den nutida svenska pressen icke står i jämnhöjd med den svenska pressen under förra hälften av 1800-talet. Vi få, och därutinnan har den nutida svenska pressen ett avgjort företräde tack vare telefonen och telegrafen, nyheter uti oändlighet, men i avseende å fördjupningen och bearbetningen av det utländska materialet sovringen, tillgodogörandet av detta stoff och dess användande för att skänka vårt samhälle väckelser och impulser, i *det* avseendet står icke denna press på samma nivå, som den gjorde i förra hälften av 1800-talet — trots det, att den då hade att arbeta med vida bristfälligare hjälpmedel i många avseenden. Vi få t. ex. i en stor fråga, som har behandlats i främmande land, reda på ett beslut, som blivit fattat, men sedan tränges den saken undan, även om den för oss vore en mycket viktig sak. Den tränges undan av massor av andra nyheter, och det, som har föregått detta beslut, rådplägningsarna och överläggningarna i de olika slagen av församlingar och till sist i parlamenten, därav se vi ofta mycket, mycket litet, kanske rakt ingenting.

Herr ordföranden i det tillfälliga utskott, som behandlat denna fråga, talade i annat sammanhang om, att läsaren vill spåra en personlighet bakom orden. Ja, det är precis samma förhållande när en viktig fråga har varit före i ett främmande parlament. Man vill, så långt möjligt, komma åt förgrundsmännen, vad de haft att säga, man vill få höra dessas koncentrerade framförande av deras huvudskäl för sina ståndpunkter. Ja, mina herrar, nu för tiden försvinner allt sådant i så oändligt hög grad i den svenska pressen. Och varför? Därför, att detta material kommer hit för sent. Det kommer långt efter telegrammet. Den svenska pressen har ej råd att, som den världstidning det nyss talades om, skaffa sig dessa utförliga telegrafiska meddelanden om behandlingen av den ena eller andra frågan. På detta område tror jag, att hos ett litet folk som vårt en s. k. statstidning skulle kunna hava en mycket stor uppgift att fylla. Den skulle här fylla samma uppgift, som ett världsblad t. ex. Times kan fylla, om den nämligen finge råd att skaffa allt detta och meddeia det på samma gång som den meddelade själva beslutet.

I utskottets betänkande talas om pressens betydelse på det politiska, sociala och kulturella området. Om jag i anslutning till vad jag här har yttrat, särskilt beträffande pressens behandling av det utländska materialet, skulle fästa uppmärksamheten på ännu en sida, en ofantligt viktig sida av nutidslivet, om vilken utskottet ej talat, nämligen på det ekonomiska arbetet ute i världen och på dess behandling i den svenska pressen, så kan jag ej komma ifrån, att vi på många viktiga punkter endast få i vår press göra en mycket flyktig och mycket ytlig bekantskap med detta stora, detta viktiga arbete. Under de årtionden, som följa närmast efter de märkliga händelser, som nu passera ute i världen och särskilt i vår världsdel, förestår på det ekonomiska områ-

det en sådan ofantlig omvälvande, nyskapande och omskapande, verksamhet, att det även för vårt lilla land, där vi måste arbeta oss fram så långt som möjligt på det ekonomiska området, skulle vara av den allra största betydelse, ifall vi kunde under dessa årtionden hava en tidning med sådana resurser, att den härutinnan fullt ut kunde följa med sin tid. Jag tror också, att detta ej blott på sagda område utan även på andra av mig berörda skulle vara av betydelse ej endast för allmänheten utan även för den svenska pressen i övrigt. Jag har sålunda i detta avseende en motsatt uppfattning mot herr von Zweigbergk, som yttrade, att en eventuell statstidning ej skulle hava någon som helst förmåga att hjälpa pressen till rätta. Statstidningen skulle enligt mitt förmenande i nu ifrågavarande avseende kunna bli en verklig källa för pressen i övrigt att ösa ur. Den skulle lämna ett värderikt material, som den övriga pressen kunde taga upp, bearbeta och utforma, och därigenom skulle de olika pressorganen, var på sitt håll, kunna väcka till arbete och leda oss in på nya positiva och landsgagneliga banor, än på det ena än på det andra området.

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsföre-
tag m. m.
(Forts.)*

Jag har för min del instämt i det yrkande, vartill huvudmotionären har kommit i sin motion. Jag har ansett, att det vore av betydelse, att en utredning företoges. Jag har av vad som här förekommit icke blivit övertygad om, att man redan nu i förväg kan dekretera, att detta förslag är utförbart. Ja, ifall man skulle strängt följa de konturer, som återfinnas i huvudmotionärens motivering, så skulle det kanske visa sig utförbart. Men att skapa en statstidning över huvud, som kan giva någonting gott och nyttigt åt vårt land, lär väl icke vara en omöjlighet. Och i varje fall är det väl först efter verkställd utredning, som vi kunna säga, om det låter sig göra eller icke, och på denna utredning ankommer det naturligtvis också att utklarera, vilka uppgifter en eventuell statstidning skulle få, vilken organisation etc., som skulle givas åt densamma.

Utskottet har icke ansett sig behöva eller böra gå in på frågan om åstadkommande av ett statstryckeri och eventuellt en stats-telegrambyrå i samband med en statstidning. En talare har förut framhållit, att ett statstryckeri skulle komma att få åtskilligt arbete av olika slag utom det att trycka denna tidning. Min övertygelse är, att lika litet som statstidningen skulle alldeles förkväva all press för övrigt, lika litet komme detta statstryckeri att kunna åtaga sig allt arbete ens för statens räkning. Det skulle nog räcka till för de övriga tryckerierna också, så att de icke behövde känna sig misshandlade. Jag skall emellertid i avseende å frågan om ett statstryckeri beröra en annan synpunkt. Jag har någon erfarenhet om vad det kan betyda för ett land att hava ett statstryckeri, låt vara av måttliga dimensioner, uti vissa tider. För några år sedan vistades jag i ett land, där det inträffade en arbetsnedläggelse inom tryckerifacket, vilken pågick icke allenast i veckor, utan i månader, och då var det

*Ifrågasatt
upprättande
av ett stats-
tidningsfö-
retag m. m.*

(Forts.)

i det samhället utav den allra största betydelse både för landets styrelse och för folkrepresentationens arbete, att detta statstryckeri fanns. I annat fall hade man formligen kommit att stanna i stöpet. Jag tror, att det kan vara åtskilliga synpunkter även på denna fråga, som man kan hava skäl att taga i betraktande vid en eventuell utredning.

Jag har för min del ingalunda på minsta vis velat fränkänna den svenska pressen de stora förtjänster som den äger, och jag vill för min del icke vara med om något företag, som skulle vara ägnat att underminera den svenska pressens frihet och självständighet. Men jag tror, att även om man ej i minsta mån har sådana syften, så kan det finnas fog för att taga under överbäggande, huruvida icke vårt land såväl som våra grannland borde förse sig med en statstidning, och jag är av den uppfattningen, att den på vissa områden har viktiga uppgifter att fylla. Jag har endast, herr talman, tillåtit mig att peka på en sådan, och jag tillåter mig att hemställa om bifall till det av huvudmotionären framställda yrkandet.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, att kammaren med avslag å utskottets hemställan skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr *Oscar Olsson* vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med överbäggande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i herr *Oscar Olssons* vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 26.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 2 och 3 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 2, i anledning av herr Jan Erik Berglunds motion, nr 65, angående skrivelse till Konungen med begäran om undersökning rörande möjligheten att tillverka potatisflingor i så stor myckenhet, att landets behov därav tillgodoses m. m.

*Om tillverkan-
de av potatis-
flingor i erfor-
derlig mycken-
het för
landets behov.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 65, hade herr *Jan Erik Berglund* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt undersöka, huruvida potatisflingor kunde tillverkas i så stor myckenhet, att landets behov bleve tillgodosett, och vidtaga de åtgärder, som undersökningen kunde komma att föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att herr Jan Erik Berglunds förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Berglund, Jan Erik: Jag skall icke uppehålla kammarens tid länge, så mycket mindre som jag icke ämnar framställa något annat yrkande, än vad utskottet kommit till, men jag vill ändå i detta sammanhang erinra att motionen är byggd på den kungl. propositionen nr 7. Sedan denna nu i kammaren fallit, har grunden naturligtvis ryckts undan denna motion, och följaktligen har utskottet icke kunnat komma till ett annat resultat, än vad det gjort.

Emellertid vill jag säga några ord angående motiveringen i utskottets utlåtande, som i stort sett är mycket välvilligt mot motionen. Det är emellertid ett par punkter i detsamma, jag skulle vilja nämna något om. Det står på sidan 2 i utlåtandet, att det finnes föga mer än 20,000 hektoliter potatis, som skulle vara att tillgå vid en fabrikation av detta slag. Jag har ingen anledning tvivla på, att utskottet har rätt, men då motionen skrevs, så stödde jag den på livsmedelskommissionens uppgifter, som finnas intagna i samma Kungl. Maj:ts omnämnda proposition, där det heter, att det finnes i landet omkring 300,000 hektoliter potatis tillgängliga. Detta må vara nog om detta. Jag menar, att jag icke kastat fram motionen omotiverat, utan jag ansåg, att det var bäst att tillverka födoämne av den potatis, som ursprungligen var avsedd för brännvinstillverkning.

Vidare säger utskottet på sidan 3, att det skall vidtagas en försöksfabrikation inom landet av enskilda. I det fallet skall jag be få svara med några ord, som Svenska Dagbladet har tagit in i dag, berörande denna fråga. Tidningen säger rörande motionen följande: »Det är nog mycket gott och väl, att saken är föremål för undersökning från enskilt håll; men är man också säker om, att denna utredning blir fullt tillförlitlig och uttömmande? Bör icke staten, genom sina större resurser, ha större utsikt att föra denna mycket viktiga utredning till ett gynnsamt

Om tillverkan- slut?» Och med orden »vi hoppas, att de för jordbruket intres-
de av potatis- serade kammarledamöterna skola behjärta denna sak», slutar
flingor i erfor- tidningen.
derlig mycken-
het för

landets behov.

(Forts.)

Emellertid skall jag icke uppehålla mig längre vid motive-
ringen, utan endast påpeka en sak, som visar, att utskottet haft
en god uppfattning av frågan. Det säger nämligen på sidan
3 i sitt utlåtande, att det är en för landet nationalekonomisk
sak att åstadkomma tillverkning av dylika flingor. Det skulle
vara ett intresse för lantbruket att tillvarataga, ty därigenom
skulle man kunna åstadkomma en större odling av potatis. För-
hållandet är, att man har i Tyskland sedan lång tid tillbaka
börjat tillverkningen av dylika flingor. Det finnes i detta land
flera fabriker, som varit i gång i flera år, och en hel industri
har vuxit upp, som endast tillverkar maskiner för detta ändamål.
Under kriget har denna tillverkning tagit ett allt större upp-
sving. Det skall man emellertid icke tala om, ty det är ju endast
en tillfällighet. Men där har, som jag sagt, under flera år
tillverkats mycket av denna vara, fabrikerne äro anlagda och
organiserade såsom andelsfabriker. Det synes emellertid, som
att motionen skulle ha gjort åtminstone någon verkan, emedan
flera personer ha förfrågat sig hos mig, och jag har även varit
i tillfälle att lämna upplysningar, var de kunna få köpa maski-
ner. Som utskottet säger, pågår en utredning om möjligheterna
för en tillverkning i större skala av potatisflingor. I dagarna
avreser en person till Tyskland för att ytterligare studera saken,
och det synes som om tillverkningen av potatisflingor skulle
kunna komma till stånd även i vårt land. Jag tror, att det kan
ha en viss betydelse för framtiden. Vi veta icke om krisen skall
räcka längre än över denna vintersäsong. Men vi skola hop-
pas, att den kommer att upphöra. I själva verket är denna till-
verkning icke endast att räkna med under kristider. Den kan
användas lika bra under normala förhållanden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll
vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

*Ifrågasatt
utredning be-
träffande
hotell- m. fl.
rörelser.*

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den
2 och 3 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 3, i anledning av
herr Knausts motion, nr 43, om åvägabringande av en närings- och
arbetsstatistisk utredning beträffande hotell-, restaurang- och kafé-
rörelsen i Sverige.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 43, som hänvisats
till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, hade herr
Knaust hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till
Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en så-
dan närings- och arbetsstatistisk utredning angående hotell-, restau-
rang- och kaférörelsen i riket, som år 1913 redan blivit slutförd an-

gående tillverkningen av alkoholhaltiga drycker och därmed sammanhängande frågor.

I föreliggande utlåtande hade utskottet på anförda grunder hemställt, att herr Knausts förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

*Ifrågasatt
utredning be-
träffande
hotell- m. fl.
rörelser.
(Forts.)*

Herr Knaust: Med anledning av det beslut, vartill utskottet kommit i avseende å motionen, anhåller jag få anföras följande.

Anledningen, varför jag framburit den nu föredragna motionen, beror därpå, att Sveriges centrala hotell- och restauratörförening hemställt hos, dels nykterhetskommittén den 11 november 1912, dels dåvarande Kungl. Maj:t den 15 januari 1913, att den ekonomiskt-statistiska utredning, som kommittén anbefallt kungl. kommerskollegii avdelning för näringsstatistik att verkställa beträffande sprit- och maltindustrien m. m. måtte utsträckas till att jämväl omfatta Sveriges hotell- och restaurangnärning, vilka vördsamma och utförligt motiverade framställningar dock lämnats utan avseende. Det återstod alltså ingenting annat än att väcka motion i ämnet under förhoppning, att riksdagen ville beakta de framställda önskemålen och bifalla en skrivelse till Kungl. Maj:t på det sätt, motionen angiver. Det intima samband, som onekligen förefinnes mellan sprit- och malt-drycksindustrien samt hotell-, restaurang- och kafé rörelsen, synes mig synnerligen starkt motivera en allsidig utredning, huru vid ett eventuellt totalförbud det kommer att ekonomiskt ställa sig såväl för staten som samtliga nu nämnda näringsidkare. Den anbefallda utredningen beträffande de två förstnämnda kategorierna har blivit slutförd. Däremot har beträffande de senare ingenting annat åtgjorts än en pågående utredning, avseende personalens arbetstid och arbetsförhållanden.

Alla innehavare av hotell och restauranger, jag tillfrågat, uppgiva bestämt, att matservering utan förening med spritdrycker, öl och vin är förlustbringande, ett påstående som jag, herr talman, anhåller att med ett par exempel få belysa.

I Tidaholm har spriträttighet aldrig funnits, däremot en s. k. öl- och vinrättighet, vilken tillfölje stadsfullmäktiges beslut indrogs med 1914 års slut. Innehavaren av stadens hotell och restaurang nödgades av denna anledning helt och hållet nedlägga rörelsen och stänga lokalerna. I Luleå beslöto stadsfullmäktige att f. o. m. innevarande år torrlägga samhället. Innehavaren av därvarande stora, charmant hotell, som för detsamma erlade kr. 17,000 i arrendeavgift, såg sig nödsakad att av nämnda anledning begära kontraktets annullering, vilket även beviljades. Samtidigt arrenderades hotellet med därtill hörande lokaler för 3,000 kr. pr år, dock endast till 1 instundande oktober. Nu har emellertid visat sig, att förlusten på affären blir så stor att arrendatorn beslutat nedlägga rörelsen och föredrar betala arrendesumman hellre än göra ytterligare uppoffringar.

*Ifrågasatt
utredning be-
träffande
hotell- m. fl.
rörelser.
(Forts.)*

I huvudstaden finnes ett bolag, Aktiebolaget Stockholms Folkrestaurang, som har till syftemål att på sina lokaler tillhandahålla god och billig mat i prydliga, snygga lokaler utan samtidig sprit-, öl- eller vinsservering. Nu har, enligt notis i tidningar, affären på en av dessa visat sig lämna betydande förlust och bolaget fördenskull nödgats begära spriträttighet och jämväl erhållit dylik från 1 mars.

Till sist vill jag erinra om restaurangen i riksdagshuset, som riksdagen under förra året nödgades subventionera på grund av minskad frekvens, säkerligen beroende därpå att gästerna icke kunde erhålla ett glas öl till maten.

Med det anförda har jag sökt påvisa de svårigheter, ifrågavarande näringsidkare hava att kämpa emot, fastän de utöva en lovlig och, nu mer än tillföre, till följd av högt utvecklade kommunikationer, behövligen verksamhet, lika nödvändig för ett ordnat samhälle som någon annan, samt huru otrygg deras existens är. I det senare fallet vill jag särskilt framhålla ägare och innehavare av dyrbara fastigheter, inredda för nästan uteslutande tidsenlig hotell-, restaurang- och kaféerörelse, vilka till följd av genomförandet av rusdrycksförbud skulle se sig tvungna att nedlägga sin verksamhet och med betydande, för många säkerligen ruinerande kostnader nödsakas att förändra sina etablissemang till bostads- eller därmed jämförliga lägenheter.

De skäl, som varit bestämmande för utskottets avslagsyrkande, äro, att ifrågavarande näringsidkare icke hava skyldighet att föra handelsböcker och att, även om de kunde under ett undersökningsår åläggas föra likartade räkenskaper, det likväl skulle möta ofantliga svårigheter för att nå motionens syfte. Hanteringen skulle nämligen efter utskottets mening vara beroende av konjunkturer, säsongförhållanden, turisttrafik, tillfälliga inskränkningar, innehavares personliga duglighet och förmåga att ekonomiskt sköta matserveringen.

Vad bokföringsskyldigheten beträffar, så är uppgiften fullkomligt riktig. Jag tror det oaktat, att i de allra flesta fall, möjligen med undantag av kaféinnehavare, vilka under alla förhållanden icke träffas så hårt av ett förbud som kombinerade hotell och restauranger, ordnade räkenskaper föras. Högst få om ens någon av dem har så obetydlig rörelse, att han undgår att deklarerera för inkomst, och för sådant ändamål är bokföring nödig. Däremot vet jag med visshet, att ett fåtal icke skiljer på inkomsterna från matsservering och övrig rörelse. Sådana finnas emellertid, och de förklara bestämt, att bruttointkomsterna på försålda maträtter icke tillnärmelsevis täcka utgifterna för lokalhyra, löner, betjäning, belysning, servis m. m., utan att det är förtjänsten på dryckesvaror, som uppehåller det hela, och att alltså, såsom jag tidigare framhållit, matsserveringen, till följd av med densamma förenade dryga kostnader samt den även på de större ställena ojämna frekvensen, är förlustbringande, men det oaktat måste finnas. För övrigt har styrel-

sen för Sveriges centrala hotell- och restaurangförening redan den 3 december 1912 hos statsrådet och chefen för justitiedepartementet hemställt, att statsrådet ville taga initiativ till en lagändring, varigenom hotell- och restauranginnehavare ålades skyldighet att föra räkenskaper. Det är således icke på dem det beror, att ifrågavarande bestämmelse saknas.

Beträffande de övriga av utskottet anförda motiven till sitt avstyrkande, anser jag dessa icke typiska för speciellt den näringsverksamheten. Likartade synpunkter kunna tillämpas på alla affärer. Har en affär för ringa omsättning och särskilt dålig ledning, så går affären illa. Har den däremot tillräcklig omsättning och god ledning, går affären säkerligen bra. Säsonger finnas för, snart sagt, all affärsverksamhet.

Utskottet säger till sist: »att kunna på ett fullt rättvist sätt bedöma alla dessa växlande faktorer och härpå bygga några bestämda slutsatser torde vara en synnerligen svår uppgift.» Det kan ju icke förnekas, att utskottet har rätt häri, men svårigheterna äro till för att övervinnas. För övrigt yttrar utskottet omedelbart därefter, att utskottet dock anser sig ej vilja avvisa tanken på en näringsstatistisk undersökning och att möjligen de nu förefintliga svårigheterna avsevärt skola minskas, såvida en sakkunnig myndighet sättes i tillfälle att utföra den ifrågavarande undersökningen. Slutklämman efter detta yttrande synes mig hava bort bliva motionens tillstyrkande i stället för avstyrkande, ty det skulle ju i sista hand bero på, huruvida Kungl. Maj:t ansåg, att svårigheterna voro så stora, att de icke kunde övervinnas.

Vad till sist den igångsatta arbetsstatistiska undersökningen beträffande ifrågavarande näringars personals arbetstid och arbetsförhållanden angår, har jag erfarit, att undersökningen lagts på en bredare bas, än som från början varit avsett, och jämväl omfattar personalens löneförhållanden m. m.

Det kapital, som är nedlagt i hotell- och restaurangaffärer, är säkerligen icke mindre utan snarare större än i maltdrycksindustrien. Den begärda utredningen synes mig därför endast vara ett rättfärdighetskrav, som icke borde avvisas.

På grund av det anförda anhåller jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen, i vad den avser en näringsstatistisk utredning angående hotell-, restaurang- och kaférorelsen i riket.

Herr Gullberg: Herr talman! Jag vill endast göra en liten invändning mot den slutsats, som den föregående ärade talaren drog, då han framhöll, att den förlust, som innehavarinnan av restaurangrorelsen här i riksdagshuset lidit under förliden riksdag uppstått på grund av, att där icke ha funnits starkare maltdrycker. Jag tror fasthellre, att det var den riksdagens karaktär av sommarriksdag, som var orsaken. Lantluften och fläktarna från havet lockade oss, så att vi önskade litet till

*Ifrågasatt
utredning be-
träffande
hotell- m. fl.
rörelser.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utredning be-
träffande
hotell- m. fl.
rörelser.
(Forts.)*

mans att komma ut till Skansen och andra friluftsställen. Därför blev frekvensen å riksdagsrestaurangens matsalar så liten som den verkligen var. För några finnas ju ock andra skäl, som jag nu inte har anledning att ingå på. Nu är emellertid, så vitt jag kunnat finna, restaurangen mycket mera besökt, än den var under sommarriksdagen.

Det var endast den upplysningen, jag ville lämna.

Herr Danström: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets avstyrkande av motionen. Utskottet har icke ställt sig avvisande gentemot en sådan utredning, som i motionen föreslagits, ty utskottet har ansett, att en sådan utredning möjligen är nödvändig för att i en framtid kunna bedöma de eventuella anspråk på ersättningar från det allmänna, som kunna framkomma, i händelse långt gående prohibitiva åtgärder från statsmakternas sida skulle beslutas. Men då, såsom i utlåtandet framhållits, för närvarande icke ens elementära förutsättningar finnas för att verkställa en sådan utredning, har utskottet icke ansett lämpligt att härom nu skriva till Kungl. Maj:t.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande utlåtande vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med avslag å utskottets hemställan så vitt anginge den av motionären åsyftade näringsstatistiska utredningen, skulle bifalla motionen i denna del.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ang. förbud
mot införsel
av fjädrar av
vilda fåglar.*

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 4, med anledning av en av herr Hallberg väckt motion, nr 57, angående skrivelse till Konungen i fråga om förbud mot införsel av fjädrar av vilda fåglar.

I en inom första kammaren väckt motion hade herr Hallberg hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t taga under omprövning, huruvida och i vilken omfattning förbud borde stadgas mot import av fjädrar av vilda fåglar, samt utfärda de bestämmelser, som efter dylik omprövning kunde finnas för ändamålet lämpliga.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Hallberg: Jag kan icke annat än vara utskottet tacksam för det erkännande, som utskottet givit motionen och

dess syfte, beklagande endast, att utskottets betänkande utmynnat i ett avstyrkande. Jag kan emellertid icke i alla stycken dela den uppfattning, till vilken utskottet kommit, och ej heller känna mig tillfreds med utskottets hemställan om avslag. Jag ber alltså att få göra några erinringar.

*Ang. förbud
mot införsel
av fjädrar av
vilda fåglar.
(Forts.)*

Utskottet talar om, att det i motionen påyrkade importförbudet borde kompletteras med ett exportförbud, sägande, att »för att få till stånd verkligt effektiva internationella skyddsåtgärder på ifrågavarande område synes det utskottet nödvändigt, att en allmän reciprocitet tillämpas i avseende på de vidtagna åtgärderna». Jag kan icke se, att detta uttalande står i något samband med motionens innebörd. Det gäller nämligen, enligt vad i motionen tydligt utsagts, endast fjädrar av fåglar, som i Sverige icke äro inhemska utan som tillhöra andra länders fauna. Om således importförbud stadgas beträffande dylika fjädrar, så förfaller, såvitt jag förstår, behovet av ett exportförbud. Det gäller nämligen att för Sveriges del bidraga till, att marknaden för denna vara reduceras, så att därmed ock må avtaga lockelsen till det massdödande, som är påvisat. Därest nu emellertid utskottet åsyftar även fjädrar av inländska fåglar, så har jag ju egentligen intet att erinra mot ett sådant exportförbud. Jag skulle likvisst finna det beklagligt, därest detta exportförbud komme att gälla åtskilliga arter, som genom sin alltjämt pågående tillökning hålla på att bli en formlig landsplåga åtminstone i södra delarna av riket. Jag tänker särskilt på skrattnåsen, som numera i Skåne fullständigt utgör en plåga. Och skulle utlandet vilja använda fjädrar av denna fågel för modeändamål, så vore det en mycket god sak.

Vidare fortsätter utskottet, sägande, att vårt lands andel i massmorden icke är av större betydelse och att ur den synpunkten Sverige just icke kan anses ha något på sitt samvete. Det beror dock på, huru man ser saken. Det är påvisat, att importen här i landet av arbetade prydnadsfjädrar av annat slag än strutsfjädrar år 1913 uppgick till 2 ½ miljoner kg. Om man då besinnar, att i denna siffra ingå även fjädrar av åtskilliga tropiska fåglar, som med hull och hår knappast väga ett gram, således nästan ingenting, så inser man, att importen här representerar en icke oansenlig del av det massdödande, som det gäller. I allt fall skulle det resonemanget kunna föras av vilken stat som helst, sägande för sin del, att den icke har någon nämnvärd del i det onda.

Slutligen — och detta är väl utskottets huvudskäl för avslagsyrkandet — påvisar utskottet, att den gällande tysk-svenska handelstraktaten innehåller sådana bestämmelser, att det för närvarande icke är möjligt vidtaga ett sådant förfarande, som är ifrågasatt, men utskottet fortsätter med att uttala såsom önskvärt, att »Kungl. Maj:t, då underhandlingar härnäst upptagas om förnyande av nu gällande svensk-tyska handelstraktat, vars giltighetstid utgår 1917, täcktes taga under övervägande, om

Ang. förbud
mot införsel
av fjädrar av
vilda fåglar.
(Forts.)

ej de hinder för åtgärder i motionens syfte, som nu förefinnas, skulle kunna i den nya traktaten bortfalla». Ja, för detta utskottets uttalande är jag mycket förbunden, men jag förstår icke, varför icke utskottet, likaväl som det själv uttalar denna önskan, skulle kunna tillråda kammaren, eventuellt riksdagen, därest nu andra kammaren biträder första kammarens ståndpunkt, att hos Kungl. Maj:t uttala en sådan önskan, vilket är detsamma som att göra en sådan framställning, som i motionen begäres. Därest nu tysk-svenska handelstraktaten utgår år 1917, så torde väl underhandlingarna om dess förnyande taga sin början nästa år, och då är det på tiden att redan nu taga i övervägande, vilken omfattning man vill giva detta importförbud, så att, när förhandlingarna med Tyskland vidtaga, man vet vad man vill. Jag kan sålunda icke rätt förstå utskottets ståndpunkt i denna del.

Det är naturvänner och i någon ringa mån zoologen, som i detta fall tagit till orda, och jag ansluter mig helt till ett i motionen åberopat yttrande av en auktoritet på zoologiens område, att det skulle för vårt land vara en heder att gå bland de främsta vid behjärtande av förevarande angelägenhet.

Herr talman! På grund av vad jag anförut anhåller jag om avslag på utskottets betänkande och om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Danström: Vad angår utskottets yttrande, att det vore önskvärt i samband med ett importförbud få ett exportförbud till skydd för den inhemska fågelvärlden, så tror jag icke någon kan bestrida, att i detta fall en viss reciprocitet är behövlig, ty vår svenska fågelvärld bör skyddas lika väl som den tropiska fågelvärlden, för vars skydd genom svenskt importförbud motionären gjort sig till tolk.

Beträffande frågan, huruvida kammaren vid detta tillfälle skulle besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t, har utskottet ansett detta alldeles obehövt, enär hos Kungl. Maj:t redan föreliggande framställningar om åtgärders vidtagande i bemälda syfte. — Kungl. Maj:t är sålunda fullt underkunnig om frågan och dess vikt och lär icke, när tillfälle erbjuder sig, komma att underlåta att taga de mått och steg, som kunna erfordras för att främja det behjärtansvärda i en sådan framställning. Frågan är för övrigt av internationell natur, och skall något avsevärt kunna åstadkommas för att skydda den tropiska fågelvärlden mot förödelse, bör det ske genom internationella överenskomelser, och då är det lämpligt att yrkande härom kommer fram vid nya handelstraktaters behandling. Starkt kan ifrågasättas lämpligheten av att genom en riksdagsskrivelse binda blivande traktatsunderhandlare i denna punkt.

Visserligen utgår den svensk-tyska handelstraktaten år 1917, men under nuvarande förhållanden är det antagligt, att respitåret

måste tagas i anspråk, och att således icke under den närmaste framtiden underhandlingar inledas om ny handelstraktat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets avstyrkande hemställan.

*Ang. förbud
mot införsel
av fjädrar av
vilda fåglar.
(Forts.)*

Herr Barthelson: Varje naturvän har nog med största tillfredsställelse sett, att föreliggande motion framkommit, och för min del vill jag säga, att jag med stor glädje läst densamma, därför att jag sedan många år tillbaka varit medlem av en internationell ornitologisk förening, vilken bl. a. som mål haft att söka få till stånd förbud mot användande av fåglars fjädrar till bland annat hattprydnader för att på så sätt verka för skydd för de nyttiga fågelarterna. Men lika väl som man nu såsom naturvän kan hälsa denna motion med tillfredsställelse, synes det mig att man bör uppskatta dess stora betydelse även av rent praktiska hänsyn. Vi veta litet var, vilken roll fågelvärlden spelar i naturen, och att ett ingripande från människans sida, som har till följd, att den ena fågelarten efter den andra utrotas eller decimeras, icke sker ostraffat. Jag är övertygad om, att många svåra insektshärjningar i vårt land skulle ha förekommit, om icke människan genom massmord av insektsätande fåglar på ett onaturligt sätt ingripit i fråga om fågelvärlden.

Nu skulle man ju kunna påstå, att vi, vad vår svenska fågelfauna angår, redan äga erforderligt skydd, men så är icke förhållandet. Visserligen är jag villig att erkänna, att riksdagen visat sig behärta denna fråga, genom de lagar, vartill riksdagen tagit initiativet. Jag tänker då på 1909 års lagar rörande skapande av nationalparker och naturminnesmärken, varigenom vissa djurslag å vissa platser kunna skyddas mot utrotning. Vidare finnes ju en lag, som förbjuder att skjuta eller döda nyttiga fåglar under deras häckningstid, men det skydd dessa lagar giva gäller egentligen endast den del av våra fågelarter, som äro vad vi kalla stannfåglar då flyttfåglarna endast under sin vistelse här i landet hava nytta av desamma. De flesta insektsätande, hoc est nyttiga fåglar, som vi äga, äro flyttfåglar och det är just under deras färder till de sydliga länderna som de bliva i hög grad decimerade. Svalor och andra dylika fåglar fångas då i tusental för att icke säga milliontal, och på den ort, där jag är boende, har jag varit i tillfälle att konstatera, att särskilt svalorna avtagit i antal under de senaste åren, ett förhållande, som synes vara konstant. Jag kan för min del icke finna annat än att detta utrotningskrig, som försiggår i de sydliga länderna, är huvudorsaken härtill.

Jag har härmed velat hava sagt, att just dessa flyttfåglar behöva skydd, vilket indirekt kan sägas befordras genom förbud mot import av dödade sådana eller av fjädrar av desamma, och då motionären strävar att åstadkomma detta, har jag hälsat denna strävan med tillfredsställelse.

Nu yttrade den siste ärade talaren, att för att vi skulle kun-

*Ang förbud
mot införsel
av fjädrar av
vilda fåglar.*

(Forts.)

na komma till ett sådant skydd, måste det ske genom en samman-
slutning mellan alla länder i detta syfte. För min del anser
jag det vara omöjligt att åstadkomma, att alla länder på en gång
ena sig om de åtgärder, som här fordras. Det synes mig, som om
det rätta varit, att den ärade talaren i stället pekat på vad utskot-
tet även framhållit, då det i sitt utlåtande yttrar, att vissa
länder redan hava ifrågasatta importförbud och särskilt Tyskland
»önskade inskränka den föreslagna samverkan till att beröra
skydd åt för åkerbruket nyttiga fåglar genom att bygga vidare
på en i detta syfte» avslutad konvention. Det är denna vägs be-
trädande motionären här förordat, något som även jag biträder,
nämligen att man söker få till stånd export och importförbud be-
träffande fjädrar av vilda fåglar.

Sedermere nämnde den ärade talaren, att Kungl. Maj:t nog
skulle taga denna fråga under övervägande, då frågan ändock på
initiativ av vetenskapsmän blivit dragen inför Kungl. Maj:t.
Men jag vill erinra om, att Kungl. Maj:t får en bra mycket kraf-
tigare impuls härtill, om en uppmaning kommer från riksdagen
än om den kommer från enskilda personer.

Det synes mig därför, som om motionären haft full rätt både
i sitt anförande och i vad han i motionen yttrat, då han hem-
ställt om en riksdagsskrivelse i detta långt ifrån oviktiga ärende.

Jag anhåller att på det allra kraftigaste få instämma i yrkan-
det om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Greve Spens: Jag skall endast säga några ord till stöd
för utskottets hemställan i detta ärende.

Såväl motionären som den siste ärade talaren höllo före,
att utskottet hade bort i sin kläm hemställa om, att vid de
stundande underhandlingarna om den tyska handelstraktaten
åtgärder vidtoges för att få till stånd bestämmelser i motionens
syfte.

Jag ber då att få framhålla, att det vid uppgörandet av en
handelstraktat är synnerligen viktigt, att underhandlarna hava
fria händer, och att de äga bytesmedel till sitt förfogande. Det
var huvudsakligen av dessa skäl, som utskottet ansett sig icke
böra göra hemställan om någon skrivelse till Kungl. Maj:t.

Motionären framställde även en annan anmärkning mot ut-
skottets betänkande, vilken icke här blivit upptagen till bemö-
tande. Han ansåg, att ifrågavarande handel med fjädrar för-
Sveriges vidkommande icke hade någon ringa betydelse. Men
utskottet har till stöd för en motsatt åsikt åberopat generaltull-
styrelsens yttrande till Kungl. Maj:t i det ärende, som utskot-
tet i sitt betänkande närmare redogjort för. Och denna styrelse
torde vara en ganska god auktoritet.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wavrin sky: Sedan utskottet förklarat, att utskot-
tet finner motionens syfte vara behjärtansvärt och i slutet av

sitt betänkande uttalat som önskvärt, »att Kungl. Maj:t då underhandlingar härnäst upptagas om förnyande av nu gällande svensk-tyska handelstraktat, vars giltighetstid utgår 1917, täcktes taga under övervägande, om ej de hinder för åtgärder i motionens syfte som nu förefinnas skulle kunna i den nya traktaten bortfalla», synes det vara en märkvärdig kullerbytta, när utskottet kommer till ett yrkande, att motionen icke bör föranleda någon kammarens åtgärd.

*Ang. förbud mot införsel av fjädrar av vilda fåglar.
(Forts.)*

Den siste ärade talaren yttrade, att orsaken till utskottets hemställan varit, att man icke velat binda regeringen vid traktatsunderhandlingarna med Tyskland, men jag kan icke förstå, att regeringen härigenom skulle bli bunden. Motionären har ju yrkat på en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, »det täcktes Kungl. Maj:t taga under omprövning, huruvida och i vilken omfattning förbud bör stadgas mot import av fjädrar av vilda fåglar samt utfärda de bestämmelser, som efter dylik omprövning må finnas för ändamålet lämpliga.»

Av en annan ärad talare nämligen utskottets vice ordförande yttrades, att framställningar redan förelågo hos Kungl. Maj:t i ärendet. Ja enskilda framställningar föreligga, det är sant. Men skulle det därför icke vara berättigat, att också riksdagen gör en sådan framställning, utan vilken Kungl. Maj:t icke äger det stöd, som för en omsorgsfull prövning är erforderligt?

Då jag hyser det varmaste intresse för denna sak och livligt instämmer med motionären i fråga om såväl motivering som yrkande ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till motionen.

Greve Spens: Jag skall gent emot den siste ärade talaren endast be att få säga, att enligt min mening vore det ett olämpligt tryck från riksdagens sida på de blivande traktatsunderhandlingarna, om någon skrivelse skulle avlätas till Kungl. Maj:t.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden, propositioner först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 3 och 5 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om ändring av § 55 riksdagsordningen.

Om utsträckt tid för väckande av motion i grundlagsfrågor.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 55, har herr Clason hemställt, att riksdagen ville

Om utsträckt tid för väckande av motion i grundlagsfrågor. såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 55 riksdagsordningen:

(Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 55. Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande, *dock att i grundlagsfrågor motion må väckas inom trettio dagar från riksdags öppnande.* Om motion föranledes av kungl. proposition, som efter öppnandet till riksdagen avlåtits, *må den framställas* inom femton dagar från propositionens avlämnande i kammare. Motion i ämne, som tillhör tillfälligt utskotts behandling — — — — — (= nuvarande lydelse) — — — — — även senare må väckas.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt — — — — — (= nuvarande lydelse) — — — — — är samlad.

Motion bör alltid — — — — — (= nuvarande lydelse) — — — — — av olika beskaffenhet sammanföras.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av ifrågavarande motion, måtte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 55 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 55.

§ 55.

Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande eller, om motionen föranledes av kungl. proposition, som efter öppnandet till riksdagen avlåtits, inom femton dagar från propositionens avlämnande i kammare. Motion i ämne, som tillhör tillfälligt utskotts behandling, må väckas inom tjugu dagar efter riksdags öppnande, kammare obetaget att för särskilt fall medgiva, att sådan motion även senare må väckas.

Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande, *dock att motion i grundlagsfråga må väckas inom fyratio dagar från öppnandet och motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avlåtits, inom femton dagar från propositionens avlämnande i kammare.* Motion i ämne, som tillhör tillfälligt utskotts behandling, må väckas inom tjugu dagar efter riksdags öppnande, kammare obetaget att för särskilt fall medgiva, att

(Nuvarande lydelse:)

I grundlagsfrågor samt i frågor, som röra någondera kammaren enskilt, så ock i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör alltid skriftligen till protokollet avlämnas. Ej må i en skrift flera mål av olika beskaffenhet sammanföras.

(Föreslagen lydelse:)

sådan motion även senare må väckas.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, så ock i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör alltid skriftligen till protokollet avlämnas. Ej må i en skrift flera mål av olika beskaffenhet sammanföras.

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

Reservation hade afgivits av herrar *Olof Olsson, Gullberg, Larsson* i Västerås, *Hallén, Kropp, Sterne* och *Bogren*, vilka ansett, att motionen bort av utskottet avstyrkas.

Herr Gullberg: Herr talman! Jag skall endast be att i all korthet få anföras de skäl, som för mig varit avgörande, då jag icke kunnat följa utskottets hemställan om bifall utan i stället yrkat avslag på motionen.

Det är mig så mycket lättare att ange dessa skäl, som utskottet självt har anfört dem på sidorna 8 och 9 i utlåtandet. Utskottet yttrar nämligen där: »Vid bedömande av denna fråga bör beaktas så väl att konstitutionsutskottets befattning med statsrådsprotokollens granskning och handläggning av förslag på kommunallagstiftningens område utgöra var för sig i stort sett självständiga arbetsuppgifter, vilka tillika äro av det omfång, att utskottet därigenom har fullt tillräckligt arbetsmaterial under riksdagens första tid, som ock att den särställning, de konstitutionella frågorna till följd av sin särskilt grannliga natur intaga, utgör ett giltigt skäl att för väckande av förslag i desamma medgiva en rundligare tillmätt tid än som i andra ämnen står till buds.

Det som säges här nämligen att konstitutionsutskottet har att taga befattning med statsrådsprotokollens granskning samt med de rätt omfattande förslagen på den kommunala lagstiftningens område och att det utgör tillräckligt arbetsmaterial under riksdagens första tid är fullt riktigt, och därför kan jag icke gå med på den av herr Clason väckta motionen. Den avser, som vi alla veta, en ändring av grundlagen så, att riksdagsman skulle få väcka motion om ändring av grundlagen endast under de fyrtio första dagarna av en lagtima riksdag. För en sådan grundlagsändring, anser jag, att mycket starkare skäl böra

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.*

(Forts.)

framställas än utskottet gjort. Det är konstitutionsutskottets stora arbetsbörda och förlängningen av riksdagstiden, som utskottet visar på. Men den stora arbetsbördan bildas icke, enligt min mening, av grundlagsmotionerna, utan den kommer ifrån de många digra volymerna statsrådsprotokoll, som skola granskas och av dechargedebatterna. Vidare inverka också de många förslagen på kommunallagstiftningens område, vilka tillhöra konstitutionsutskottets arbetsområde. Grundlagsmotionerna äro varken så talrika eller så omfattande, att det behöves några särskilda inskränkningar i den initiativrätt, som varje riksdagsman hittills haft under hela riksdagstiden.

Den statistik, som förekommer i utskottets utlåtande kan visserligen synas styrka behovet av tidsbegränsning, men så synnerligt stort värde har den ej. Man skulle kunna åstadkomma en ännu mera övertygande statistik, som visade, att den andra behandlingen av grundlagsändringarna egentligen endast är någonting formellt som högst sällan för med sig någon ändring. Men inte har man därmed visat, att det är onödigt att för ändringar av vår grundlag erfordras två riksdagars beslut med nyval till andra kammaren mellan dem?

Jag anser, att detta försök att taga bort riksdagsmännens initiativrätt med avseende på grundlagsmotioner under en viss tid av riksdagen på sitt sätt utgör ett litet raserande av de bestämmelser, som placera våra grundlagar i en särställning. Kanske någon till sist också kommer på den tanken att med anledning av att tillslutningen till plenum plenorum i allmänhet är så ringa, att den ceremonien också saklöst kan avskaffas.

Jag undrar dock, om första kammaren verkligen vill vara med om sådana där förändringar? De grundlagsmotioner, som väckas sent, avvisar utskottet i regel och förklarar helt enkelt: utskottet har icke tid, det får vara till en annan gång, och någon förlängning av riksdagstiden för konstitutionsutskottets skull kan nog ej påvisas. Jag anser, att bestämmelserna om våra grundlagars ställning böra få förbliva sådana som de äro, och yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Bellinder: Då jag tillhör den majoritet i konstitutionsutskottet, som gillat motionärens förslag, ber jag att få yttra några ord.

Den föregående talaren, som reserverat sig mot utskottets hemställan, citerade en del av utskottets motivering, men det synes mig som om han skulle hava kommit till ett helt annat slut, därest han dragit ut de riktiga konsekvenserna av detta citat.

Talaren nämnde, att utskottet i början har tillräckligt att göra med läsning av statsrådsprotokoll m. m. Ja, så har utskottet skrivit för att visa, att man därför icke haft betänkligheter mot att förlänga motionstiden i grundlagsfrågor något mera än i andra frågor. Vi veta ju att till de övriga ständiga

utskotten är motionstiden inskränkt till tio dagar. Motionären har föreslagit, att man skulle inskränka motionstiden i grundlagsfrågor till trettio dagar. Då gjordes emellertid invändningar i utskottet häremot, under förmenande att denna tid ändå vore för knapp. Det anfördes, att man ibland, när motion väckes av ett helt parti, behöver hålla åtskilliga tidsödande överläggningar inom partiet. I anledning därav gick utskottet så långt till mötes, att det föreslog en motionstid av fyrtio dagar. Man kan väl då ej invända, att tiden icke är ganska rundligt tilltagen. Om en riksdagsman, som vill motionera i en grundlagsfråga, icke förberett sig tillräckligt härför före riksdagen, så har han ju under riksdagen ganska god tid på sig då han erhåller fyrtio dagar.

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att i avseende å motionstid grundlagsfrågor äro ännu bättre tillgodosedda, än andra frågor, då ingen grundlagsfråga kan bliva slutligt avgjord förrän efter nyval till andra kammaren. Om en motionär icke hinner komma med sin motion under de första fyrtio dagarna av den första riksdagen, så kan han ju vänta till den andra riksdagen i perioden. Då har han ju på sig en tid av ytterligare fyrtio dagar. Slutligen har han till sitt förfogande samma tid under den tredje riksdagen i perioden. Jag tror icke, att det kan behövas mera tid för utarbetande av de allra betydelsefullaste motioner i grundlagsfrågor. Och jag kan icke heller finna att den enskilde riksdagsmannens initiativrätt genom en sådan bestämmelse kan anses kringskuren.

Jag vill erinra om, att från början hade riksdagsmännen icke initiativ i grundlagsfrågor, utan om de ville ha till stånd en ändring i grundlagarna, fingo de vända sig till konstitutionsutskottet med sin framställning, och endast om utskottet gillade denna kom densamma fram för riksdagen. Sedan likställdes grundlagsfrågor med andra, och de enskilda riksdagsmännen fingo även i avseende på dem motionsrätt. Men nu gäller om grundlagsfrågor detsamma som om andra, eller att om motion väckes alltför långt fram under riksdagen, bidrager detta till att hopa arbetet mot riksdagstidens slut. Det blir därför svårt att ägna sådana motioner en grundlig behandling. Medan man inskränkt motionstiden i ämnen som tillhöra de andra utskotten, har man glömt bort att inskränka den i grundlagsfrågor. Därför har jag i likhet med majoriteten inom utskottet ansett att det varit mycket välbetänkt av motionären att draga ut denna konsekvens med avseende på inskränkningen av motionstiden även till konstitutionella frågor. Och utskottet har vid sitt bifall till motionen varit ganska frikostigt med avseende på den tillmätta tiden. Jag tror således icke man skall kunna göra någon anmärkning mot detta bifall.

Olägenheterna av den nuvarande obegränsade motions tiden i hithörande frågor äro ganska i ögonen fallande. Det förhåller sig ju så, att sedan man i konstitutionsutskottet

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

vid riksdagens början fått en hel del frågor till behandling, man icke vet om ej längre fram under riksdagen ännu många motioner kunna framkomma. Därföre händer det ofta, att då en fråga ligger under utskottets behandling den måste uppskjutas för att behandlas i sammanhang med en väntad motion. Så kommer denna i sista stund, vilket är olägligt för utskottet, då utskottet icke kan planlägga sitt arbete och veta att t. ex. den 25 februari är motionstiden slut; nu komma icke längre några enskilda motioner. För närvarande kan man ju frukta att sådana komma hela riksdagstiden, ja i sista stund.

Föreligger trängande behov av en grundlagsändring och motionstiden är utgången, så har ju Kungl. Maj:t möjlighet att komma med proposition hela riksdagen igenom liksom utskottet att framlägga förslag.

Jag förstår därför icke, att man kan behöva hysa några betänkligheter mot att bifalla detta utskottets förslag, då det tydligen innebär ett steg i rätt riktning och avser att något hindra arbetets hopande mot riksdagens slut samt i någon mån bidra till att riksdagarnas längd icke sväller ut alltför mycket utan håller sig inom vederbörliga gränser.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Utskottets argumentering går liksom den siste ärade talarens längs två linjer: den obegränsade motionstiden i grundlagsfrågor bör tagas bort, dels därför att det är ett förbiseende, att den finns kvar, och dels därför att det är i sig själv riktigt, att den tages bort.

Det första skälet utvecklas särskilt i den s. k. historiken, som börjar nederst på sid. 3 i utskottets betänkande. Orsaken till grundlagsfrågornas undantagsställning har icke någonstädes blivit angiven, och utskottet förmenar därför att den tvivelsutan är »att söka i den ordning som regeringsformen av 1809 föreskrev för granskning av rikets grundlagar samt väckandet och behandlingen av förslag om ändringar, förbättringar och förklaringar därav». Enligt § 81 var den enskilde riksdagsmannens initiativrätt i grundlagsfrågor, såsom herr Bellinder framställde det, endast medelbar, d. v. s. den skedde i och genom konstitutionsutskottet. När nu denna grund föll bort i den nya riksdagsordningen, menar man, borde också undantagsbestämelsen ha fallit bort. Emellertid finns den kvar. Det finns ingen motivering för den, och utskottet sluter därav, »att stadgandets kvarstående helt enkelt berott på ett förbiseende». Utskottet fullföljer denna tankegång något längre fram på sid. 6 sålunda: »Av vad utskottet därvid» — i fråga om den historiska grunden — »anfört torde framgå, att det nuvarande stadgandet om obegränsad motionstid i grundlagsfrågor näppeligen är att anse såsom resultatet av ett lagstiftarens medvetna övervägande utan snarare bör betraktas såsom en från ett äldre riksdagsskick

ännu bestående kvarleva, vars historiska grundval numera bortfallit.»

Jag vill icke tvista med konstitutionsutskottets majoritet i denna sak. Otivelaktigt är ju att utskottet tror att så är, och man bör kanhända icke grumla denna tro. Men jag vill framhålla att om också allt detta är sant, så har den saken ingen som helst betydelse just nu. Under 1870-talet var man inne på frågan om att begränsa motionstiden, men ingen människa tänkte då på att röra vid grundlagsfrågorna. Nå, kan man säga, orsaken var naturligtvis även då ett förbiseende, ty människorna äro så tanklösa. Men 1907 tillsattes en kommitté, som fick i uppdrag att se till, på vad sätt man skulle kunna bringa riksdagen lättnad i dess arbete. Det finns — inom parentes — i denna kammare ett par medlemmar, som voro med om förhandlingarna rörande detta ärende hösten 1907. Denna kommitté grep ganska hårt i samma här föreliggande § 55, men ingen människa tänkte heller då på att röra vid grundlagsfrågorna. Detta kan inte vara ett förbiseende. Både konstitutionsutskottets ordförande och vice ordförande sutto i kommittén. Således, om det är aldrig så sant, att man glömt bort dessa saker under någon del av 1800-talet, så räcker i alla fall detta tal om förbiseende icke längre än till 1907. Där stannar det och kan således utan vidare avföras ur diskussionen.

Det andra skälet, d. v. s. att det är i sig självt riktigt att taga bort den fria initiativrätten, talar för den oinvidde ett mycket starkare språk. Motionären såväl som utskottet utvecklar detta riktiga i sin uppfattning, genom att ange, dels att det är obehövt att den fria initiativrätten finns kvar och dels att en mängd ganska stora olägenheter äro förenade med den. Såsom ett bevis för obehövligheten anför utskottet, vad konstitutionsutskottet vid 1859—1860 års riksdag yttrade i en något liknande sak. Jag vill icke läsa upp alltsammans, då ju tiden är ganska långt framskriden och vi dessutom ha annat också att syssla med, men det hela går, såsom på sid. 6 angives, därpå ut, att det »icke är önskligt att andra motioner väckas än sådana, som grunda sig på verkligen känt behov; men ett dylikt behov måste ju vara i de flesta fall insett redan före ombudens avresa till riksdagsorten, och är det således att antaga, det varje omständsam riksdagsman, innan han dit ankommer, stadgat sin åsikt om vilka förslag han vill framställa. För att skriftligen avfatta motion i ett ämne varmed man förut är fullt förtrogen, därtill lär icke erfordras särdeles lång tid.» Som kammarens ledamöter torde finna, är detta en röst från en tid, då det rädde mycket idylliska förhållanden. Och om herrarna ville gå och titta på motionerna från denna tid, så tror jag, att det skulle bli ytterst få, som skulle finna nåd för ögonen. I varje fall skulle det icke bliva många motioner, som skulle finna nåd för konstitutionsutskottets ögon. Det är numera icke tillräckligt, att man kommer med ett »verkligt känt behov»; man

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.*

(Forts.)

måste minsann också bevisa det, så att andra känna det, särskilt så att konstitutionsutskottets medlemmar känna det. Och denna bevisföring tenderar att gå allt längre tillbaka i tiden. Nu vill man nästan, att den skall börja med syndafallet för att sedan gå segrande fram genom tiderna. Jag är rädd, att en man i medkammaren om ett par dagar kommer att få litet att säga om den saken. Emellertid ligger utskottets bevisnings-tyngdpunkt naturligtvis icke här, utan den ligger på de olägenheter, som enligt utskottet, äro förknippade med dessa grundlags-motioner, och det är därom debatten bör stå. Genom vad jag hittills sagt har jag därför, herr talman, bara velat röja undan en del saker, som icke skulle behöva förekomma vidare i debatten.

Är det nu verkligen så, att dessa motioner i grundlagsfrågor tynga så avsevärt? Ty det är klart: vi ändra icke grundlagen blott för att experimentera.

Utskottet och motionären röra sig både med statistik och med allmänna talesätt. Personligen tycker jag, att statistik är synnerligen bra i en diskussion. Den är så lidelsefri. Den är ett slags diskussionell havregrynsgröt, som visserligen icke gör någon människa glad, men som är synnerligen nyttig. Men det är klart, att den icke får vara hopkommen hur som helst.

Nu säger motionären på sid. 2 i utlåtandet att år 1912 var det 21 betänkanden, som kunde avgivas först efter den 1 maj. Samma år var det 18 grundlagsmotioner, och det är icke mindre än 14 stycken av dessa, som blivit instuvade i de 21 betänkandena. Sex av de 14 motionerna voro emellertid bordlagda första gången i utskottet redan i januari månad. Dem stryka vi således. Återstå 8. Det är dessa 8, det gäller. De skulle alltså utgöra de blytyngder, som åstadkomma, att konstitutionsutskottet icke kan röra sig med den lätthet och ledighet, som utskottet önskar. Hur se nu dessa motioner ut? Jo, den första är herr Kjelléns motion om röstplikten. Den bordlades redan den 14 mars. Den kan man gott taga bort, ty det var icke en vanlig motion utan snarare en liten bok, och även om den kommit in till utskottet 14 dagar tidigare, hade detta icke betytt något. Så ha vi tre motioner av herr Lindhagen, nämligen de kända om republik, enkammerssystem och valrätt till andra kammaren. De togo bort precis så mycken tid för utskottet som det behövdes, för att någon skulle hinna yrka avslag på dem. Vidare ha vi ytterligare en motion av herr Kjellén mot okynnesmotioner och en av herr K. J. Ekman, som jag nästan skulle vilja kalla »för konung och fädernesland». Det var den om 55 § riksdagsordningen, som jag hade litet att säga om i fjol sommar. Båda dessa motioner voro följdskjukdomar av herr Lindhagens och kurerades med raskhet. Så ha vi den socialdemokratiska rösträttsmotionen och herr Widéns motion, som avsåg en liten detalj i denna, om fattigvårdsstrecket. Det var alltsammans för år 1912. Om vi nu taga bort denna sista, den socialdemokratiska rösträttsmotionen, så kan jag, som själv det

året satt uppåt väggen i konstitutionsutskottet, försäkra, att dessa motioner tillsammans icke togo bort en halv arbetsdag för konstitutionsutskottet.

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

År 1913 kommo — enligt herr Clason — 12 betänkanden efter den 1 maj. Utav de 14 grundlagsmotionerna det året var det 9, somingo utlåtanden efter den 1 maj. Men sex av dessa 9 voro bordlagda före den 24 februari — en bordlades visserligen den 25 — d. v. s. ungefär inom de fyrtio dagar utskottet här vill bestämma; vi kunna således stryka dessa 6. Återstå alltså tre. Av dessa tre kunna vi genast stryka en, nämligen herrar Hamilton—Palmstiernas motion om riksdagsmans frihet under pågående riksdag, ty av utskottsbetänkandet synes, att en sådan motion skulle kunnat komma fram ändå även med fyrtio dagars begränsning. Vi hava således kvar två motioner 1913, den ena av herr Oscar Olsson om den rena evangeliska läran och § 28 regeringsformen och den andra av herr Tengdahl om riksdagsmannaarvodena. Det är alltsamman. Utgör detta verkligen tillräckliga skäl för att ändra grundlagen? Jag skulle nästan hellre velat ändra de ärade motionärerna.

Slutligen hava vi 1914 års senare riksdag, den s. k. B-riksdagen. Då säger motionären, att 20 betänkanden avgåvos så sent som under augusti — motsvarande i normala fall april månad. Av det årets 10 grundlagsmotioner var det visserligen 8, som inrymdes i dessa betänkanden, men av dessa åtta voro alla bordlagda i juli månad och alla utom en, nämligen den om riksdagsmannaarvodena, slutbehandlade i samma månad. Vad var nu detta för slags motioner? Jo, för det första var det idel gamla bekanta från 1912 års riksdag: herr Lindhagens republik och enkammersystem, den socialdemokratiska rösträttsmotionen, motionerna om riksdagsmannaarvoden, om riksdagsordningens § 55, om kvinnorösträtten och så en ny om församlingsfriheten.

Jag förmodar att de utomstående tro, att det kämpas heta och vilda strider i utskottet om den allmänna rösträtten, kvinnorösträtten och dylikt. I verkligheten är blodsutgjutelsen ytterst human. Någon yrkar avslag, en annan yrkar bifall och så övergår man till något, som man tycker är trevligare.

Vad kan då anledningen vara därtill att dessa bagateller — ty det är bagateller för den som varit med — fått sådana dimensioner som fallet är såväl i motionen som i utskottets betänkande? Jag tror att det beror därpå, att man har en allmän känsla av att arbetet är tungt i konstitutionsutskottet. Men detta beror, såsom redan den förste ärade talaren anmärkte, på något helt annat. År 1912 började dechargede-batten i utskottet den 19 april och först den 17 maj justerades memorialet angående statsrådsprotokollens granskning. Det var ett par hundratal ärenden som infordrats, och sex reservationer avgåvos, av vilka åtminstone en var ett lejon. År 1913 började dechargede-batten den 4 april, och man justerade memorialet den 28 april, men dagen därpå, eller den 29 april, började utskottet behandlingen av den kungl.

Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.

(Forts.)

propositionen om ändringar i kommunallagarna, och först den 15 maj blev denna slutbehandlad efter långa, tröttande debatter, som någon gång sträckte sig ända till kl. 12 på natten.

I fjol började dechargedebatten på fullt allvar den 22 juli. — man hade haft små skärmytslingar något förut — och den slöts icke förr än den 21 augusti. Då kunna herrarna förstå, vad som tynger i konstitutionsutskottet.

Denna motion såväl som utskottets betänkande äro för mig ett, jag skulle vilja säga, typiskt exempel på, hur skenföreställningar uppstå. Det är omöjligt att kunna tillskriva dessa par tre grundlagsmotioner, som det kan vara fråga om, alla de olägenheter, som i motionen och utskottets betänkande föras fram. Men det hindrar icke, att arbetet är tungt i utskottet. Detta väcker till liv begäret att bringa lättnad. Här måste något göras, säger man. Så kommer då till föreställningarna från 1907 och 1908, d. v. s. det där om planläggningen och den stegrade arbetsbördan och allt det andra, som står i motionen, som ingenting annat är än en skumning av 1907 års kommittebetänkande. Och så tar man hela denna föreställningsvärld och kastar den med förkrossande tyngd på dessa par tre stackars grundlagsmotioner, som tagit bort litet av konstitutionsutskottets arbetstid. Dechargedebatterna kan man inte komma åt, och så motionerar man om att ändra grundlagen. Egentligen är detta ingenting annat än ett nytt vittnesbörd om den gamla erfarenheten, att ibland hänger man bagaren, när man inte kan komma åt smeden. Men jag får då säga att jag tycker, att en Sveriges grundlag icke är en vanlig bagare.

Herr Hellberg: Det är mig ett lika sällsynt som uppskattat nöje att få tala för en motion av herr Clason.

Att jag kan göra det, beror naturligtvis därpå, att denna motion alldeles faller eller åtminstone enligt min mening alldeles bort falla utanför partigränserna. Jag har biträtt utskottsmajoritetens förslag, därför att jag anser, att motionärens hemställan varit berättigad.

Man kan ju, om man vill anlägga de stora synpunkterna, diskutera, huruvida motionen uppfyller den fordran som är uppställd i avseende på grundlagsförändringar, att vara högst nödig och nyttig. Jag tror då för min del, att om den icke är högst nödig skulle den i alla fall kunna anses vara rätt nyttig. Tiden är nu långt framskriden, och jag skall därför försöka att fatta mig kort, då jag med några ord kommer att bemöta särskilt den siste ärade talaren.

Han uppehöll sig först vid historiken över den oinskränkta motionsrätten och sökte därvidlag hävda, att man åtminstone 1907 icke kunde hava förbisett att denna oinskränkta motionsrätt vållade vissa olägenheter. Men den ärade talaren glömmer då, att man år 1907 eller rättare i det förslag som framställdes år 1908 framkom med en hel del förändringar just i syfte att lätta riksdagsarbetet, i det man inskränkte motionstiden såväl för sådana

motioner, som föranledas av kungl. propositioner, som för sådana, vilka gå till tillfälligt utskott. Man hade då ingen anledning att gå längre. Man ansåg rimligt att stanna här och se till, vad som kunde vinnas genom en sådan inskränkning. Men sedan den tiden har man fått erfarenhet först och främst av vad det vill säga att hava fått hela denna stora mängd av frågor, som tillhöra kommunallagstiftningen, och sedan av det med regeringsärendenas växande antal ökade besväret vid granskningen i utskottet av statsrådsprotokollen. Det är således på grund av erfarenheterna av den nya tingens ordning efter denna tid som man kommit fram med det föreliggande förslaget.

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

Nu har den siste ärade talaren gjort sig mycken möda för att bevisa, att behovet av inskränkning i motionstiden för grundlagsfrågor egentligen är konstruerat och att det i verkligheten icke föreligger något behov. Ja, jag skall icke ingå i något långt meningsutbyte med honom om den saken, men jag tror att var och en, som suttit i konstitutionsutskottet de sista åren, dock skall kunna säga, att vad som i utskottsutlåtandet säges å sid. 6 håller ganska bra streck. Det säges där: »olägenheten för utskottsarbetet av en till tiden fri motionsrätt ligger fastmera däri, att densamma omöjliggör en samlad överblick över arbetsmaterialet och därmed i hög grad försvårar en praktisk och enhetlig planläggning av vederbörande utskotts verksamhet. Särskilt skarpt framträda nackdelarna i de fall, då de på olika tider väckta frågorna stå i något slag av beroende till varandra. Till följd av nu anförda benägenhet att verka förryckande på det normala utskottsarbetet kunna senkomna motioner välla en tidspilla och olägenhet, som icke alltid står i proportion till motionernas antal och betydenhet i och för sig. Redan den omständigheten, att en motion väntas framkomma, kan inverka störande, även om densamma sedermera helt utebliver.»

Jag kan med anslutning till det sist sagda nämna ett exempel på, hur utskottsarbetet därav förryckes. Ett år — jag minns icke om det var 1912 eller 1913 — hade man att vänta en stor rösträttsmotion från det socialdemokratiska partiet. Vid det ena sammanträdet efter det andra hette det: nu kan den väntas komma då och då — det var en annan fråga som skulle behandlas i samband med den. Så kom nästa sammanträde och då hette det: den kan icke komma än, det dröjer ännu någon tid.

Det ligger i sakens natur, att denna rätt att förhåla motioner kan icke annat än inverka menligt på utskottsarbetet. Nu är det naturligtvis en alldeles oriktig bevisföring, som talaren använde då han talade om blytyngder. Då vore det bättre att använda uttrycket, att det till slut blott behövs ett halmstrå, för att knäcka åsnans rygg, — med all respekt sagt — ty det är givet att om utskottet ändå har en hel mängd saker att tänka på och det mot slutet av riksdagen kommer några sådana där förutsedda eller icke förutsedda motioner, så bidraga de i sin mån att öka det hopade arbete, som både utskottet och riksdagen har att dra-

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.*

(Forts.)

gas med under de sista månaderna. Jag tror icke att genom något slags eskamotering, om jag så får säga, av de statistiska siffrorna man härvidlag skall lyckas bevisa att så inte förhåller sig. Här behöver göras vad som kan göras för att åstadkomma lättnad; även om det icke blir så mycket.

Nu ligger oppositionens huvudtyngd, anser jag i motsats till den siste ärade talaren, just på den frågan, om det kan vålla någon olägenhet för riksdagsmännen att den föreslagna inskränkningen genomföres. Och jag vill bestämt säga, att om jag hade den övertygelsen att genom det förslag, som här nu framlagts, någon inskränkning, reell eller praktisk, som kringskure riksdagsmännens rätt att motionera i grundlagsfrågor skulle åstadkommas, så hade jag aldrig biträtt motionärens hemställan. Men då jag efter den prövning, jag så samvetsgrannt jag kunnat företagit, funnit, att detta omöjligen kan bli följden, så har jag biträtt den.

Det synes mig, när vi för övrigt ha motionstiden inskränkt till tio dagar för motioner, som gå till ständigt utskott, och till tjugu dagar för frågor, som gå till tillfälligt utskott, således för den stora mångfalden av frågor, och man dock inte hört några klagomål över att man icke hinner med motionerna på grund av den knappa motionstiden — ty någon sådan klagan har aldrig förports, det synes mig då rent av otänkbart, att om man finge 40 dagars motionstid för grundlagsfrågor, vilka ju, såsom den siste och näst siste talaren nämnde äro relativt få, man icke skulle vara hjälpt därmed. Då vidare dessa frågor ju äro av sådan beskaffenhet, att det praktiskt taget är likgiltigt, om de väckas första, andra eller tredje året i en period, är det verkligen — det bekänner jag — omöjligt att begripa, hur detta förslag i realiteten skall kunna innebära någon verklig inskränkning i riksdagsmännens motionsrätt. Den förste ärade talaren gick dock så långt, att han påstod att det skulle betyda att taga bort riksdagsmännens motionsrätt — ja ursäktade mig, men så föllo hans ord.

Med fog kan inte påstås, att förslaget innebär någon inskränkning. Naturligtvis går det an att rent teoretiskt säga att så är, men praktiskt sett tror jag att det är omöjligt att konstatera något sådant. Låt mig försöka tänka efter, huru ett sådant fall skulle kunna vara beskaffat, för att den föreslagna begränsningen skulle medföra några olägenheter för riksdagsmännen. Låt oss anta att han de två första riksdagarna försummar att framföra frågan. Han har då vid den tredje riksdagen möjlighet att komma fram med den under hela fyrtio dagar. Är det då en fråga, som verkligen ligger honom om hjärtat, så gäller detsamma som 1859 års konstitutionsutskott yttrar i det stycke den siste talaren citerade, eller att riksdagsmännen då verkligen bör hava haft tillräcklig tid för att utforma sin motion.

Nå, men det kan tänkas, att det skulle kunna inträffa något under riksdagen, som gör för riksdagsmännen önskvärt att motionera. Nu vill jag säga, att detta måste antagas relativt mycket sällan inträffa i grundlagsfrågor. I andra frågor kan det väl tänkas.

Men då bör man först och främst erinra sig, att Kungl. Maj:t fortfarande har sin rätt oförkränkt att komma med förslag, därest något skulle inträffa, som kan föranleda proposition i frågan. Och den enskilde riksdagsmannen har enligt 55 § R. O. rätt att motionera på grund av något riksdagens beslut eller annan under riksdagen inträffande händelse. Skulle det således icke vara något i eller utanför riksdagen, som givit honom anledning att framkomma med ett förslag, och han försummat att motionera vid riksdagens början, kan jag icke tänka mig annat än att det skulle vara en idé, som kommer flygande på honom under riksdagen: »Här får jag lov att väcka motion i en grundlagsfråga och det har jag glömt». Men jag vädjar till herrarna, om en sådan, jag hade så när sagt, förflygen idé har den minsta utsikt att vinna riksdagens bifall, och det är ju det som det till sist kommer an på. Skulle det verkligen inträffa så olyckligt för den enskilde riksdagsmannen, att han icke kan föra fram ett sådant ändringsförslag, som hoppat på honom, så tror jag icke att det gör något. Kanske han kan finna någon annan anledning att tala om det, och skulle han träffa en så genial idé, att dess realisering vore synnerligen önskvärd, så föreligger det nog bara ett fall på tusen, då en sak vore så angelägen att den ovillkorligt måste genomföras just vid den riksdagen.

Jag har blivit litet mångordig, men jag har sökt tänka på konsekvenserna av denna förändring och jag har icke kunnat begripa, att den skulle få någon som helst praktisk inskränkande verkan på riksdagsmännens motionsrätt i grundlagsfrågor. Jag skall härmed sluta och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Vad som står på sid. 6 i utskottets utlåtande, och som herr Hellberg läste upp, har naturligtvis beviskraft i denna diskussion blott för den händelse, att de motioner, som det här bör talas om, kunna tjäna såsom belägg till just vad där står.

Nu nämnde herr Hellberg, att han hade minne av att man något år sammanträdde efter sammanträde väntat på en socialdemokratisk motion och att man, innan man fick in den, icke kunde taga en annan fråga under övervägande. Den fråga, som skulle tagas under övervägande, var herr Widéns motion om fattigvårdsstrecket. Den bordlades första gången i konstitutionsutskottet den 18 april 1912 och den socialdemokratiska motionen bordlades den 29 april. Det ligger visserligen 11 dagar emellan, men man får nog en annan bild av tiden, om man säger, att utskottet väntade sammanträde efter sammanträde. Och ingen i denna kammar tror väl att man under mellantiden satt sysslolös i konstitutionsutskottet.

På sätt och vis har det blivit ett slags vittnande här om vad man upplevat. Då jag gått igenom konstitutionsutskottets protokoll och mina egna anteckningar och mitt minne har jag kommit till det resultatet, att den tidsutdräkt, som de sent väckta

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

grundlagsmotionerna förorsakat konstitutionsutskottet, den räknar man bäst i timmar och icke i dagar. Och då det är dessa motioner, som här skola dömas, är det väl en billig begäran, att de åtminstone först göras skyldiga till alla de olägenheter, för vilka man vill, att de skola dömas.

Herr Bergström: Herr talman! Herr Hellberg yttrade här, att han aldrig skulle hava biträtt utskottets förslag, därest det skulle kunnat anses innebära någon som helst reell inskränkning i avseende på den enskilda motionsrätten i grundlagsfrågor.

Ja, det är ju så, mina herrar, att grundlagens bud rörande tillkomsten av ett slutligt beslut i en grundlagsfråga blivit så avfattade, att de skola lägga hinder i vägen för grundlagsändringar, vilka icke kunna anses högst nödiga och nyttiga. Men de äro å andra sidan avfattade så, att de *icke* skola lägga hinder i vägen för att högst nödiga och nyttiga grundlagsändringar kunna i tid genomföras. Nu undrar jag, mina herrar, ifall konstitutionsutskottet, därest det vid sidan av de undersökningar, som utskottet gjort och vars resultat det framlagt i det siffer- och åskådningsmaterial, som vi ha för ögonen, tillika hade gått till realiteten i denna fråga, icke under den tidrymd, som konstitutionsutskottet här i sitt betänkande sysselsatt sig med, skulle hava funnit bevis på — utskottet liksom den förste talaren på dess vägnar har självt snuddat vid den tanken — att man i varje fall måste se till, att motionsrätten frigöres under tredje riksdagen i varje treårsperiod. Om herrarna gå till de två frågor, som särskilt när 1912 års riksdag sammanträdde förelägo i form av vilande grundlagsförslag, skola herrarna finna, att det ena av dessa, som numera är grundlag, var ett från 1911 vilande förslag om att bereda de tillfälliga utskotten sekreterarekrafter för att de, med det växande motionsmaterial, som lägges under dem, måtte kunna fullgöra sitt värv. Det var, säger jag, 1911 års riksdag, som fattat beslut i det ärendet, och detta fattades efter motion av en ledamot i ett tillfälligt utskott från denna kammare, greve Henning Wachtmeister vill jag minnas, samt efter tvenne motioner i andra kammaren — den ena väcktes av herr Svensson i Skyllberg, vilken upprepade greve Wachtmeisters motion, och så hade herr Fürst, som också var ledamot av tillfälligt utskott, ett förslag i liknande riktning. När väcktes dessa motioner? Jo, i slutet av mars månad 1911. Jag var då icke ledamot av riksdagen, men jag förutsätter, att motionerna tillkommo vid nämnda tidpunkt, därför att man då i de tillfälliga utskotten kände sig tyngd av där rådande arbetssätt.

Nu frågar jag Eder, mina herrar, är det givet, därest nu föreliggande betänkande skulle antagas, och vi avfattade en grundlagsbestämmelse i den punkt, som nu är i fråga, så som konstitutionsutskottet föreslår, att vi i liknande läge skulle kommit till liknande resultat? Det är icke alls sagt. Icke lär man väl kunna säga, att det är regeringen, som på ett dylikt område skall

taga initiativ. Det är icke heller sagt, att konstitutionsutskottet funnit anledning därtill. Med den avfattning i grundlagen som nu föreläs, skulle saken, såvitt jag kan finna, varit avklippt. Ty i detta fall lär man icke kunna tala om någon under riksdagen inträffad händelse. Här förelåg en erfarenhet, som man gjort tillförene och som blivit ytterligare bekräftad, men såsom någon under riksdagen inträffad händelse lär den knappt kunna be-tecknas.

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

Jag tror att, när utskottet möjligen går att ännu en gång pröva denna fråga, innan ett riksdagsbeslut däri kommer till stånd, det vore av mycken nytta, ifall utskottet då ville gå närmare in på realitetsfrågan och kanske gå tillbaka ett stycke bakom den tidsperiod, med vilken utskottet sysselsatt sig. Det kunde ju hända, att utskottet skulle i detta ämne göra alldeles nya och förvånande upptäckter.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka avslag på konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Hellberg: Det är kanske onödigt att replikera, men jag får säga att icke var det synnerligen starka skäl herr Bergström anförde. Först och främst hörde herrarna, att han nämnde, att de av honom omtalade motionerna väckts i slutet av mars månad. Det är ju åtminstone tillåtet att tro, att de icke väckts på grund av den erfarenhet, som gjorts precis under den riksdag, då de väcktes. Herr Bergström har själv till yttermera visso sagt, att det var på grund av erfarenheter under lång tid, som dessa motioner framkommo. Därav tillåter jag mig draga den sannolikhetslutledningen, att orsaken varför motionerna icke kommo förrän i mars var den, att vi icke ha någon begränsning i motionstiden. Hade vi haft en sådan, skulle de förmodligen väckts inom grundlagsenlig tid. Förresten vill jag säga i detta speciella fall, att om ett så trängande behov av sekreterarehjälp i de tillfälliga utskotten gjort sig känt, som herr Bergström vitsordade, och till-äventyrs någon önskat väcka motion i ämnet, men varit därtill förhindrad genom bestämmelser i avseende på tiden, så tror jag att konstitutionsutskottet, om framställning i ämnet kommit fram till detsamma, icke skulle hava underlåtit att begagna sig av sin grundlagsenliga rättighet att framställa ett förslag till riksdagen.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag är redan förekommen av herr Hellberg, men jag tillåter mig i allt fall säga, att det av herr Bergström anförda exemplet alls icke bevisar något i denna sak; ty det torde kunna tagas för givet, att om ett behov av sådant slag yppat sig först vid den nämnda riksdagen, så hade riksdagen icke reflekterat på en omedelbar grundlagsändring. Men det gällde i detta fall ett länge känt behov, och vid sådant förhållande hade motionären mycket väl, om motionstiden varit begränsad, kunnat komma fram med motionen tidigare under riksdagen än som nu skedde.

*Om utsträckt
tid för väckan-
de av motion
i grundlags-
frågor.
(Forts.)*

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 28.

Föredrogos ånyo statsutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel, och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av ångpanneanläggningen vid Svea trängkärs kasernetablissemang i Örebro.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 3 och 5 innevarande månad bordlagda betänkande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till beskattning av nöjestillställningar, biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid sammanträdets början avlämnade nådiga propositionen.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,24 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
